

Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ

Η προσπάθεια διαμόρφωσης του πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου: Μια κοινωνιολογική προσέγγιση

Γεράσιμος Κουστουράκης*

Εισαγωγή

Η ανάπτυξη της εκπαίδευσης από απόσταση (εξΑΕ) είναι στενά συνδεδεμένη με τα δεδομένα της βιομηχανικής και μεταβιομηχανικής κοινωνίας της γνώσης. Στις ημέρες μας η εξέλιξη της εξΑΕ βασίζεται στην αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) (Goñho et al., 2003; Gray, 2004). Η πραγματικότητα αυτή προσδίδει μια νέα κοινωνική δυναμική όσον αφορά την εκπαίδευση και κατάρτιση των κοινωνικών υποκειμένων με την προσφορά εξειδικευμένης γνώσης σε μεγάλες ομάδες ανθρώπων, με παράλληλη και ταυτόχρονη δυνατότητα υπέρβασης των περιοριστικών παραγόντων της τοπικότητας και της χρονικότητας.

Η προώθηση της εξΑΕ στη σύγχρονη Ευρώπη είναι αποτέλεσμα πολιτικής παρέμβασης και πολιτικών επιλογών κι αποφάσεων, που πάρθηκαν κυρίως από τη δεκαετία του 1980 και εξής (Commission, 1991). Κι αυτό ως προσπάθεια προσαρμογής της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης στα δεδομένα ενός διεθνοποιημένου και, από τη δεκαετία του 1990 και ύστερα, παγκοσμιοποιημένου οικονομικού περιβάλλοντος (προμήθεια της εσωτερικής αγοράς εργασίας με εξειδικευμένο και επανεκπαιδευόμενο, ακόμη και σε νέους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, εργατικό δυναμικό). Οι αποφάσεις αυτές προκάλεσαν την εκπόνηση πολιτικών στην Ελλάδα, που οδήγησαν στην ίδρυση και του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ). Επομένως, όσον αφορά το ΕΑΠ μπορούμε να υποστηρίξουμε την εφαρμογή σε μεγάλο βαθμό της θέσης του Durkheim ότι ένα συγκεκριμένο κοινωνικό φαινόμενο μπορεί να εξηγηθεί με την προοπτική ότι αποτελεί προϊόν άλλων κοινωνικών φαινομένων (Durkheim, 1978). Αλλά και ο Husen (1991) υποστήριξε ότι οι μεταβολές σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα δεν πραγματοποιούνται σε κοινωνικοοικονομικό κενό, αλλά συνδέονται με εξωγενείς παράγοντες και δυνάμεις. Βέβαια, τα δεδομένα της έρευνας συνηγορούν στο ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα των διαφόρων χωρών επηρεάζονται σημαντικά από εξωγενείς παράγοντες και

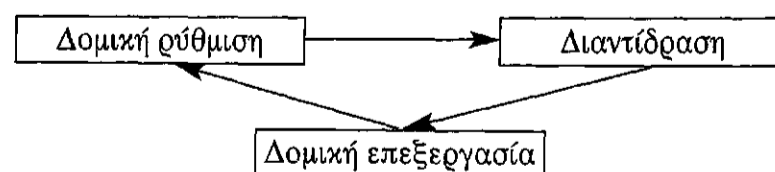

* Ο Γεράσιμος Κουστουράκης είναι Καθηγητής-Σύμβουλος στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

δυνάμεις (Meyer, Ramirez, Rubinson & Boli-Bennett, 1977; Plomp, 1992; Birzea, 1994). Η εκπαιδευτική πραγματικότητα, λοιπόν, ακολουθεί μια δυναμικά εξελισσόμενη πορεία, που συναρθρώνεται κι επηρεάζεται από τη δυναμική και τις εξελίξεις της κοινωνίας (Πυργιωτάκης, 1992). Μιας κοινωνίας που κι αυτή με τη σειρά της προσδιορίζεται από τα κοινωνικοοικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά δεδομένα της εκάστοτε ιστορικής συγκυρίας.

Σύμφωνα με τον Young (2004), όσον αφορά στην αξιοποίηση της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης για τη μελέτη των εκπαιδευτικών πραγμάτων διακρίνονται τρεις προσεγγίσεις: α) η κοινωνιολογία ως κριτική, β) η κοινωνιολογία ως εξέταση και αναδόμηση των πολιτικών παρεμβάσεων, και γ) η κοινωνιολογία ως κριτική προσέγγιση της πολιτικής δράσης. Η τελευταία προσέγγιση, που προσπαθεί να ενσωματώσει τις δύο προηγούμενες, επιχειρεί να εξηγήσει την προέλευση των εκπαιδευτικών πολιτικών και να αξιολογήσει το πώς αυτές εφαρμόζονται στην πράξη. Επίσης, επιδιώκει να δημιουργήσει κάποια βάση θεωρητικών και ερευνητικών δεδομένων για να μπορούν να γίνουν προβλέψεις για τις μελλοντικές εκπαιδευτικές πολιτικές παρεμβάσεις. Επιπλέον, όσον αφορά στα ερευνητικά ενδιαφέροντα-προσανατολισμούς, επισημαίνεται ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 η «νέα κοινωνιολογία της εκπαίδευσης» θεωρούσε την εκπαιδευτική πολιτική ως την άσκηση δύναμης και προσδιόριζε το ρόλο της κοινωνιολογίας ως την προσπάθεια αποκάλυψης αυτών των σχέσεων δύναμης, που ήταν κρυμμένες και ασκούσαν στις εφαρμοζόμενες εκπαιδευτικές πολιτικές. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και 1990 υπό την επίδραση του μετα-μοντερνισμού και των γενικότερων επιστημονικών συζητήσεων, ένα μεγάλο μέρος των κοινωνιολογικών ερευνών εστιάστηκε στην εξέταση ή/και την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πολιτικών (Moore & Muller, 1999; Young, 2000 και 2004). Εδώ, από μερίδα ερευνητών και όσον αφορά στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πραγμάτων θεωρήθηκε ότι είναι σημαντική η συμβολή και οι παρεμβάσεις των κοινωνικών υποκειμένων, που εμφανίζονται να δρουν στο πλαίσιο συγκεκριμένων κοινωνικών δομών. Πρόκειται για τις δομές εκείνες που, σε τελευταία ανάλυση, διαμορφώνουν και προσδιορίζουν το πλαίσιο της ανθρώπινης δράσης (Callinicos, 1999; Layder, 1997).

Στην εργασία μας αυτή θα στηριχθούμε στο θεωρητικό σχήμα της M. Archer το οποίο επιχειρεί να συνδυάσει την ανάλυση των μακρο-κοινωνιολογικών και μικρο-κοινωνιολογικών εξελίξεων και διαδικασιών (Mutch, 2004). Η διαμόρφωση και μεταβολή των εκπαιδευτικών πραγμάτων, σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, παρουσιάζεται ως διαδικασία τριών σταδίων που βρίσκονται σε συνεχή κύκλο μεταξύ τους (Archer, 1984). Πρόκειται για το εξής σχήμα:

Πιο συγκεκριμένα, η «δομική ρύθμιση» αναφέρεται στην κοινωνική δομή (μακροεπίπεδο) στα πλαίσια της οποίας πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές εξελίξεις, που προσεγγίζονται ερευνητικά. Δηλαδή εδώ προσπαθούμε να κατανοήσουμε την κοινωνική δομή μέσα στην οποία πραγματοποιείται η κοινωνική διαντίδραση (κοινωνική πραγματικότητα μέσα από τις ευρύτερες κοινωνιολογικού χαρακτήρα διαστάσεις της). Κι αυτό, διότι θεωρείται ότι η κοινωνική δομή αποτελεί το ρυθμιστικό παράγοντα που προσδιορίζει τις εξελίξεις στο εκπαιδευτικό πεδίο. Ως «διαντίδραση» θεωρείται η διαδικασία πραγματοποίησης της εκπαιδευτικής αλλαγής μέσα από τη δραστηριοποίηση και τις σκόπιμες ενέργειες των κοινωνικών υποκειμένων (μικροεπίπεδο). Τέλος, το στάδιο της «δομικής επεξεργασίας» φανερώνει το αποτέλεσμα των διαδικασιών διαπραγμάτευσης και αντιστοιχεί στην πραγματοποίηση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης (μεταβολή της δομής), δηλαδή στη θέσπιση και υιοθέτηση της νέας εκπαιδευτικής παρέμβασης. Η τελευταία με τη σειρά της αποτελεί την αφετηρία για μια νέα διαντίδραση, που οδηγεί στη συνέχιση του παραπάνω κύκλου εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και αλλαγής.

Στόχος της ερευνητικής αυτής μελέτης είναι η ανίχνευση των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στην περίπτωση του ΕΑΠ. Και τούτο μέσα από την προσπάθεια θέσπισης του νόμου 2552/1997, στη διαμόρφωση του οποίου καθοριστικές υπήρξαν οι παρεμβάσεις συγκεκριμένων επιστημόνων από την πλευρά της Διοικούσας Επιτροπής (Δ.Ε.) του ιδρύματος. Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα μελέτη θα μας απασχολήσει η απάντηση στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποιες εθνικές και διεθνείς συγκυρίες επέβαλαν τη δημιουργία του ΕΑΠ;
- Πόσα και ποια επεισόδια-φάσεις επισημαίνονται στην πορεία διαμόρφωσης και θέσπισης του Ν. 2552/1997 για το ΕΑΠ;
- Ποιες παρεμβάσεις γίνονται και από ποιους φορείς;
- Υπάρχουν καινοτόμες ή άλλες σημαντικές διατάξεις που προτάθηκαν και δεν υιοθετήθηκαν; Κι αν ναι, σε τι αναφέρονταν αυτές;
- Ποια σημαντικά ποιοτικά – καινοτόμα στοιχεία αναδεικνύονται κατά την πορεία διαμόρφωσης του νομοσχεδίου για το ΕΑΠ;
- Επιτυγχάνεται ο στόχος της Δ.Ε. του ΕΑΠ για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου νομοσχεδίου, το οποίο να στέκεται από μόνο του χωρίς την ανάγκη εξειδίκευσης των διατάξεών του με Προεδρικά Διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, εσωτερικούς κανονισμούς ή άλλου κανονιστικού περιεχομένου αποφάσεις; Δηλαδή το αποτέλεσμα της κοινωνικής διαντίδρασης για τη θέσπιση του Ν.2552/1997 οδηγεί σε μια ανοικτή κατάσταση για μετέπειτα εξωτερικές παρεμβάσεις;

Α. Πανεπιστήμιο και Εκπαίδευση από Απόσταση στην Ελλάδα (Δομική ρύθμιση)

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα διακρίνεται για την πυραμιδική και υπουργοκεντρική του υφή (Δημαράς, 1979). Μάλιστα, χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις αλλαγών στην εφαρμοζόμενη πολιτική στα πλαίσια του ίδιου κυβερνητικού σχηματισμού, όταν αντικαθίσταται ο Υπουργός Παιδείας. Επίσης, ο επίσημος θεσμικός λόγος από την πλευρά των κυβερνητικών πολιτικών δυνάμεων, που επιχειρούν να προωθήσουν διάφορα εκπαιδευτικά μεταρρυθμιστικά μέτρα στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από τη δομολειτουργική του οπτική (Καζαμίας, 1983). Κάτι, που είναι ιδιαίτερα εμφανές στο περιεχόμενο των εισηγητικών εκθέσεων των διαφόρων εκπαιδευτικών νομοσχεδίων της μεταπολεμικής περιόδου, στο περιεχόμενο των οποίων εντόπίζονται επιχειρήματα που προσεγγίζουν τις θέσεις των αναπτυξιακών εκσυγχρονιστικών θεωριών και της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου. Εδώ η εκπαίδευση θεωρείται ως επενδυτικό αγαθό, που αναμένεται να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας επιδρώντας στη μείωση της φτώχειας, την αύξηση και τη δικαιότερη κατανομή του εθνικού εισοδήματος, τη συσσώρευση κεφαλαίου και την τεχνολογική πρόοδο. Ακόμη, κατά την προσπάθεια στήριξης, προώθησης κι αξιολόγησης της εκάστοτε εκπαιδευτικής πολιτικής ως κεντρικής σημασίας προβάλλεται και η έννοια της «αποτελεσματικότητας». Αυτή αναφέρεται, κυρίως, στην αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος και του σχολείου από την άποψη της εκπλήρωσης της κοινωνικοοικονομικής και πολιτικής τους αποστολής (Καζαμίας, 1992).

Ο αυστηρός συγκεντρωτισμός από την πλευρά του υπουργείου Παιδείας ανιχνεύεται και στη διαμόρφωση των μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), που εμφανίζονται ως ιδιαίτερα εξαρτημένα από το κράτος (Μουζέλης, 1997; Παπαδάκης, 2004; Ρόκος, 1991; Σαματάς, 1995). Οι εκάστοτε αλλαγές στο χώρο των ΑΕΙ συνοδεύονται από επιχειρήματα σχετικά με την αδυναμία των πανεπιστημίων να παρακολουθήσουν και να προσαρμοστούν στις μεταβολές, που συμβαίνουν στο κοινωνικοοικονομικό πεδίο και τα πεδία της τεχνολογίας και της πληροφορικής (Berliner & Biddle, 1995).

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες προβάλλεται η άποψη ότι τα ΑΕΙ μπορούν να συμβάλλουν από την πλευρά τους σε μια πιο ανοικτή και δίκαιη κοινωνία με την παροχή περισσότερων εκπαιδευτικών ευκαιριών στους πολίτες. Επίσης, θεωρείται ότι τα πανεπιστήμια αποτελούν το όχημα που θα μπορούσε να οδηγήσει στον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας και της οικονομίας στην περίπτωση που κατορθώσουν να συνδεθούν με την αγορά εργασίας (Popkewitz, 1988). Στη χώρα μας η ψήφιση του Ν.1268/1982 και η εφαρμογή του στην πράξη έδωσε την ευκαιρία για το προ-

οδευτικό άνοιγμα των ΑΕΙ στους πολίτες. Όμως, το γεγονός αυτό συνδυάστηκε με την προοδευτική αποσύνδεση, ιδιαίτερα στην περίπτωση των θεωρητικών σχολών, του πτυχίου από το επάγγελμα και την εμφάνιση ανέργων ή υποαπασχολούμενων πτυχιούχων (Patrinós, 1997). Συνεπώς, έχουμε την εμφάνιση «κρίσης» στο χώρο των ελληνικών ΑΕΙ, που αποδίδεται τόσο στην αποτυχία ουσιαστικής σύνδεσης των πανεπιστημίων με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας όσο και στην αποσύνδεση του πανεπιστημιακού τίτλου από την εξεύρεση θέσης εργασίας, γεγονός που πλήττει κυρίως τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα (Μουζέλης, 1997; Psacharopoulos, 1993; Πυργιωτάκης, 1992).

Ο διάλογος για τα ΑΕΙ, που αναπτύσσεται σε διεθνές επίπεδο και οι προβληματισμοί, που τον ακολουθούν από την πλευρά των πολιτικών και της επιστημονικής κοινότητας, έχουν επηρεάσει και θα επηρεάσουν στο μέλλον ακόμη περισσότερο τους σχεδιασμούς και την εφαρμογή πολιτικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση σε πολλές χώρες (Silva, 1980). Στην Ευρώπη η προσπάθεια διασύνδεσης των πανεπιστημίων γίνεται μέσα από συνεργασίες ή/και εκπαιδευτικές ανταλλαγές, που έχουν την οικονομική στήριξη της Κοινότητας (προγράμματα Socrates, Leonardo). Οι σχετικές συζητήσεις στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι ιδεολογικές ζυμώσεις-προβληματισμοί, που τις συνοδεύουν, έχουν να κάνουν με την προσπάθεια σύγκλισης, εκτός από την οικονομία, και σε άλλους ευαίσθητους τομείς, όπως η εκπαίδευση, οι οποίοι και επιδρούν σημαντικά στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής φυσιογνωμίας. Πρόκειται για έναν παράγοντα που επέδρασε καταλυτικά στη σύλληψη και την προώθηση της ιδέας για τη δημιουργία Ανοικτού Πανεπιστημίου στην Ελλάδα.

Η εμφάνιση της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (ΑεξΑΕ) στην Ελλάδα έγινε με μεγάλη χρονική καθυστέρηση. Αποτέλεσε μια ακόμη προσπάθεια προσαρμογής της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και υπέρβασης των ασυμβατοτήτων στους τομείς της οικονομίας, της εκπαίδευσης και της κοινωνίας. Πρόκειται για μια υποχρέωση που απορρέει από τη σύνδεση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Η ένταξη στην ΕΟΚ, άλλωστε, δημιούργησε μια νέα κατάσταση, που χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη συνεχών εξωτερικών πιέσεων για την προώθηση εκείνων των προσαρμοστικών αλλαγών που κρίνονται αναγκαίες για τη σύμπλευση της χώρας με τα άλλα κράτη μέλη της κοινότητας. Φόβοι για ενδεχόμενα αρνητικά αποτελέσματα από τη σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ, εξαιτίας των ασυμβατοτήτων στο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, εκφράστηκαν από την πλευρά των Ελλήνων πολιτικών σε όλες τις μετά το 1960 εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις (Μπουζάκης, 1995). Μετά την

ένταξη στην ΕΟΚ εξέλιπε ο προστατευτισμός της ελληνικής οικονομίας και η χώρα έπρεπε να προσαρμοστεί στο διεθνές περιβάλλον και να ανταπεξέλθει στις συνθήκες διεθνοποίησης της οικονομίας και όξυνσης του αντα-

γωνισμού. Πρόκειται για μια πραγματικότητα που καθιστά αναγκαία την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και των προσφερόμενων υπηρεσιών. Όμως, οι ασυμβατότητες της ελληνικής περίπτωσης συνεχίζονται καθώς υφίστανται (Αθανασίου, 1984; Βεργίδης, 1988; Βεργόπουλος, 1986; Γιαννίτης, 1986; Κουστουράκης & Παναγιωτακόπουλος, 2000; Μάνεσης, 1986; Νεγρεπόντη, 1981; Τσουκαλάς, 1986):

α) η διόγκωση του δημόσιου τομέα και ο εντοπισμός της απασχόλησης, κυρίως, στον τριτογενή τομέα (υπηρεσίες – μεταπρατικές δραστηριότητες – τουρισμός),

β) η μη ικανοποιητική ανανέωση του εργατικού δυναμικού λόγω της υπογεννητικότητας και της γήρανσης του πληθυσμού,

γ) η μη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας από την πλειοψηφία των αγροτών για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ποιότητας των προϊόντων τους, ώστε να είναι ανταγωνιστικά κι εξαγωγίμα στη διεθνή αγορά, και

δ) το σχετικά υψηλό κόστος εργασίας και οι δυσκολίες προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων.

Η ανάπτυξη της ΑεξΑΕ στην Ελλάδα έρχεται ως το αποτέλεσμα της ενεργού σύνδεσης της χώρας με το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και της ανάγκης για υπέρβαση των ασυμβατοτήτων, που περιγράφηκαν παραπάνω. Η ίδρυση του ΕΑΠ στα 1992, που για την Ελλάδα αποτελεί ένα νέο εκπαιδευτικό θεσμό, γίνεται σύμφωνα με τη Μ. Ηλιού (1993β) με «περισσή ευκολία» και με τρόπο που «μοιάζει να μεθοδεύεται η συγκάλυψη της απουσίας του». Και τούτο διότι το ΕΑΠ θεσπίστηκε χωρίς προηγουμένως να υπάρξει επαρκής σχεδιασμός και κατάλληλη προετοιμασία. Άλλωστε, μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η προοπτική δημιουργίας ενός τέτοιου θεσμού στη χώρα μας θεωρήθηκε από την πλευρά της ελληνικής πολιτείας ως πρόωρη και αντιβαίνουσα προς το κοινό αίσθημα, που είναι επικεντρωμένο σε παραδοσιακά σχήματα (Ηλιού, 1993α). Η πραγματικότητα, όμως, στην Ευρώπη ήταν εντελώς διαφορετική καθώς μέχρι και το 1990 σε όλα τα κράτη της ΕΟΚ, εκτός από την Ελλάδα και το Λουξεμβούργο, υπήρχαν πανεπιστήμια και σχολές που παρείχαν σπουδές από απόσταση. Κατά την περίοδο εκείνη στο πλαίσιο των θεσμικών οργάνων της Κοινότητας δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη συζήτηση για την αξιοποίηση των Ανοικτών Πανεπιστημίων και των άλλων ιδρυμάτων παροχής εξΑΕ, στην προσπάθεια εκπαίδευσης και επανακατάρτισης των ενηλίκων σύμφωνα με τα νέα δεδομένα της αγοράς εργασίας. Πρόκειται για ένα γεγονός που αναμενόταν ότι θα είχε μεγάλα οφέλη για τις ευρωπαϊκές χώρες στους τομείς της ανάπτυξης, της οικονομίας και της απασχόλησης (Τσαούσης, 1990).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ασκήθηκαν από την ΕΟΚ έντονες πιέσεις στην Ελλάδα για να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ίδρυση σχολής εκπαίδευσης από απόσταση. Το κίνητρο ήταν μεγάλο, καθώς προ-

βλεπόταν η εκταμίευση σημαντικών κοινοτικών κονδυλίων με στόχο την υποκίνηση των δράσεων και την υποβοήθηση των πιο καθυστερημένων χωρών στον τομέα της παροχής σπουδών από απόσταση. Τα κονδύλια αυτά θα διοχετεύονταν στις χώρες που τα είχαν ανάγκη, τόσο κατά το στάδιο δημιουργίας της κατάλληλης κι αναγκαίας υποδομής όσο και μέσα από ερευνητικά προγράμματα που θα συνέδεαν την εκπαίδευση από απόσταση με τις νέες τεχνολογίες (Παπάς, 1991). Στη συνάντηση της 25^{ης}-11-1991 των υπουργών Παιδείας της ΕΟΚ συζητήθηκε το περιεχόμενο της Έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανάπτυξη σε πανεπιστημιακό επίπεδο της εκπαίδευσης από απόσταση, όπου και υιοθετήθηκαν τα συμπεράσματά της (Erasmus, 1991). Αποφασίστηκε, λοιπόν, η προώθηση της ΑεξΑΕ σε πανευρωπαϊκό επίπεδο μέσα από συντονισμένες πολιτικές ενέργειες. Για την περίπτωση της Ελλάδας αποφασίστηκε η δέσμευση σημαντικού ύψους κοινοτικών κονδυλίων για την παροχή πανεπιστημιακού επιπέδου εκπαίδευσης από απόσταση με αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας (Commission, 1991).

Το πρώτο επεισόδιο για την ίδρυση Ανοικτού Πανεπιστημίου στην Ελλάδα εντοπίζεται στα 1992, όπου έχουμε την ψήφιση του Ν.2083, με τον οποίο ως αποστολή του ΕΑΠ οριζόταν η «*συνεχής επιμόρφωση και μετεκπαίδευση των πολιτών*». Ο νόμος αυτός δεν θα μπορούσε να προωθήσει την υπόθεση του ΕΑΠ, γιατί περιείχε πολλές και σημαντικές αντιφάσεις. Δεν προέβλεπε τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου πανεπιστημιακού ιδρύματος, που θα λειτουργούσε σύμφωνα με τη φιλοσοφία της Ανοικτής Εκπαίδευσης. Το νέο, κατ' όνομα, πανεπιστήμιο ήταν από ακαδημαϊκή και διοικητική άποψη άμεσα και στενά εξαρτημένο από τη σύνοδο των πρυτάνεων των ελληνικών παραδοσιακών ΑΕΙ. Δηλαδή ιδρυμάτων με διαφορετική φιλοσοφία και, σε πολλά σημεία, με διαφορετικούς εκπαιδευτικούς προσανατολισμούς απ' ό,τι τα ανά τον κόσμο Ανοικτά Πανεπιστήμια. Σημειωτέον ότι η εξειδίκευση του νομοθετικού πλαισίου για το ΕΑΠ αφηνόταν στα χέρια της συγκεκριμένης συνόδου των πρυτάνεων. Γι' αυτό και δεν υπάρχουν καθόλου αντιδράσεις για το ΕΑΠ από ακαδημαϊκούς ή άλλους εκπαιδευτικούς φορείς, επειδή δεν προέκυπτε ότι θα είχαμε τη θέσπιση ενός πραγματικά νέου και καινοτόμου εκπαιδευτικού θεσμού. Αντίθετα, το 1992 το ΕΑΠ εμφανίζεται ως ένα ίδρυμα που θα μπορούσε να παράσχει μετεκπαίδευση ή/και επιμόρφωση στους αποφοίτους των παραδοσιακών ΑΕΙ και θα βρισκόταν υπό τη διοικητική εποπτεία τους.

Κατά την ίδρυση συνεπώς του ΕΑΠ το 1992, είχαμε μια αυστηρά υπουργοκεντρική κι επείγοντος χαρακτήρα πολιτική κίνηση, ως προσπάθεια εναγώνιας προσαρμογής στην κοινοτική πραγματικότητα με παράλληλη στόχευση στην απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων. Η «*προχειρότητα*» και η «*σπουδή*» για τη δημιουργία του ΕΑΠ από την πλευρά της τότε κυβέρνησης φαίνεται από το ότι

τόσο ο διάλογος για την παιδεία της περιόδου 1991-1992 όσο και οι προτάσεις της επιτροπής ειδικών για τα ΑΕΙ δεν ασχολήθηκαν, έστω και με έναν υπαινιγμό, με την περίπτωση ίδρυσης Ανοικτού Πανεπιστημίου στην Ελλάδα (Ηλιού, 1993α). Η πρώτη επίσημη αναφορά για το ΕΑΠ γίνεται στο κείμενο των προτάσεων για την παιδεία του υπουργείου Παιδείας, το καλοκαίρι του 1992, οι θέσεις του οποίου λίγο αργότερα, το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, χωρίς διάλογο προωθούνται αυτούσιες ως εισηγητική έκθεση και νομοσχέδιο. Στη συνέχεια κατά την περίοδο 1992 – 1994 το ζήτημα του Ανοικτού Πανεπιστημίου ατονεί. Άλλωστε, το ΕΑΠ με το Ν.2083/92 παρουσιαζόταν ως ένας θνησιγενής θεσμός, καθώς ήταν εγκλωβισμένος σε παραδοσιακές λογικές, εξαρτημένος από τα υπάρχοντα ΑΕΙ και δεν αποτελούσε «ανοικτό ίδρυμα εκπαίδευσης» σύμφωνα με τη διεθνώς κατοχυρωμένη έννοια του όρου. Ωστόσο, εκείνο που προκαλεί μεγάλη εντύπωση είναι η χαρακτηριστική απουσία ουσιαστικών ιδεολογικών ζυμώσεων για το νέο θεσμό (συζητήσεων, αντιδράσεων ή/και αντιπαραθέσεων) τόσο στην ακαδημαϊκή κοινότητα όσο και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που λειτούργησαν ως απλοί καταγραφείς των πολιτικών αποφάσεων του υπουργείου για το ΕΑΠ (Lionarakis, 1999).

Η επαναδραστηριοποίηση του ενδιαφέροντος για το ΕΑΠ σημειώνεται στα 1994 καθώς τότε υπάρχει η ουσιαστική σύμπτωση στόχων για την προώθησή του από δύο σημαντικές πλευρές χάραξης πολιτικής: α) την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, που χρηματοδοτούσε τη δημιουργία του και β) το σοσιαλιστικό πολιτικό κυβερνητικό σχηματισμό, που είχε συμπεριλάβει το ΕΑΠ στις προεκλογικές του εξαγγελίες. Η επανενεργοποίηση του ενδιαφέροντος για το ΕΑΠ γίνεται από την κορυφή της πυραμίδας της εκπαιδευτικής ιεραρχίας και από τον Υπουργό Παιδείας Γ. Παπανδρέου. Πρόκειται για ένα διανοούμενο – πολιτικό, που είχε γνώση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας των Η.Π.Α. και των Σκανδιναβικών χωρών, όπως και της ανάπτυξης, χρησιμότητας και λειτουργίας της ανοικτής εκπαίδευσης σε αυτές. Άλλωστε, οι Η.Π.Α. και οι Σκανδιναβικές χώρες υπήρξαν πρωτοπόρες στην καθιέρωση της εκπαίδευσης από απόσταση στον κόσμο και την Ευρώπη αντίστοιχα (Liegle, 1987; Nottis & Pyke, 1992; Scriven, 1991). Ο συγκεκριμένος υπουργός, λοιπόν, ενεπλάκη συνειδητά στην υπόθεση του ΕΑΠ εφαρμόζοντας, ταυτόχρονα, με την πολιτική του και τις αποφάσεις των Βρυξελλών σχετικά με το ξεκίνημα και στη χώρα μας του θεσμού της ΑεξΑΕ.

Σημαντικά κομβικά χρονικά σημεία, από το 1994 κ.ε., για την προώθηση της υπόθεσης του ΕΑΠ είναι τα ακόλουθα:

- 11 Νοεμβρίου 1994: Οργανώθηκε στην Αθήνα από το Υπουργείο Παιδείας ολόημερη διεθνής ενημερωτική συνάντηση για την ανταλλαγή απόψεων και τεχνογνωσίας μεταξύ Ελλήνων και ξένων ειδικών σε θέματα Ανοικτών Πανεπιστημίων. Συμμετείχαν ξένοι επιστήμονες ειδι-

κοί σε θέματα εκπαίδευσης από απόσταση (όπως ο Βρετανός George κι ο Ολλανδός De Vries) και βασικά στελέχη του Βρετανικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΒΑΠ) (Prescott και Χριστοδούλου), που αποτέλεσε πρότυπο για την οργάνωση και λειτουργία του ΕΑΠ. Εδώ θα εστιάσουμε την προσοχή μας στον Ελληνοκύπριο Χριστοδούλου, που είναι ο πρώτος Γραμματέας του ΒΑΠ, καθώς θεωρούμε ότι η εμπλοκή του στις συζητήσεις για το ΕΑΠ ήταν πολύ ουσιαστική. Και τούτο διότι διέθετε, αφενός, τεράστια τεχνογνωσία σε ζητήματα ανάπτυξης και λειτουργίας Ανοικτών Πανεπιστημίων και αφετέρου, λόγω της καταγωγής του, γνώριζε τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής περίπτωσης.

- Φεβρουάριος 1995: Συγκροτήθηκε από τον Υπουργό Παιδείας προπαρασκευαστική επιστημονική επιτροπή με όριο λήξης των εργασιών της τα τέλη Μαΐου του ίδιου έτους προκειμένου να διατυπώσει προτάσεις για τη σύσταση, οργάνωση και λειτουργία του ΕΑΠ¹. Επιπλέον, οργανώθηκε διεθνής συνάντηση με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων ειδικών για την ΑεξΑΕ και την Εκπαίδευση Ενηλίκων. Από τις εργασίες της επιτροπής και την εμπειρία που αποκτήθηκε μέσα από την επαφή των Ελλήνων με τους ξένους ειδικούς, αλλά και την ενασχόληση με τα θέματα της ΑεξΑΕ, προέκυψε ότι για την προώθηση της υπόθεσης του ΕΑΠ έπρεπε οπωσδήποτε να συμβεί η διοικητική του αποδέσμευση από τα άλλα Ελληνικά παραδοσιακά ΑΕΙ.
- Καλοκαίρι 1995: Υφίσταται η άμεση ανταπόκριση του ΥΠΕΠΘ στα πορίσματα της επιτροπής της προηγούμενης παραγράφου. Ψηφίζεται ο Ν.2327 (άρθρο 11) με τον οποίο τροποποιείται το άρθρο 27 του Ν.2083/1992 και η διοίκηση του ΕΑΠ ανατίθεται σε επταμελή Διοικούσα Επιτροπή (Δ.Ε.), που θα διοριζόταν από τον Υπουργό. Μέλη της Δ.Ε. θα μπορούσαν να είναι Έλληνες, μέλη ΔΕΠ, ελληνικών ή ξένων πανεπιστημίων, ή/και Έλληνες επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, που διέθεταν γνώσεις και πείρα σε θέματα Ανοικτών Πανεπιστημίων κι εκπαίδευσης από απόσταση.
- Οκτώβριος 1995: Με απόφαση του ΥΠΕΠΘ διορίζεται η πρώτη επταμελής² Δ.Ε. του ΕΑΠ με Πρόεδρο τον καθηγητή Α. Λυκουργιώτη (ΦΕΚ 178/30-10-1995). Ο τελευταίος είχε διατελέσει, επί σειρά ετών, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Πατρών και ως εκ τούτου διέθετε την απαραίτητη γνώση των ζητημάτων

1 βλ. στο «Σχέδιο εισηγητικής έκθεσης», Πρακτικό 14/11-9-1996 της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ.

2 Η Δ.Ε. του ΕΑΠ είχε την ακόλουθη σύνθεση: Πρόεδρος Α. Λυκουργιώτης, Αντιπρόεδρος Σπ. Αμούργης, Μέλη Μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης, Θ. Δραγώνα, Γ. Μάνος, Ε. Μαστρογιάννης, Σ. Μουσύρης.

ανάπτυξης και λειτουργίας ΑΕΙ. Έργο της Δ.Ε. του ΕΑΠ ήταν (Λυκουργιώτης, 1998): α) η σύνταξη λεπτομερούς σχεδίου νόμου και σχεδίου ακαδημαϊκής ανάπτυξης, β) η ανάπτυξη της υποδομής του ιδρύματος, και γ) η εκκίνηση της λειτουργίας του με την παροχή σπουδών κάθε επιπέδου. Η Δ.Ε. στην περίπτωση του ΕΑΠ έδρασε και λειτούργησε ως συλλογικός διανοούμενος, καθώς ο ρόλος της ήταν ουσιαστικός τόσο για τη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής για το ίδρυμα όσο και για τη διαμόρφωση της επιστημονικής του φυσιογνωμίας.

- 7 Νοεμβρίου 1995: Έγινε η έναρξη των εργασιών της Δ.Ε. Στην πρώτη συνεδρίασή της παρευρέθηκε και ο Υπουργός Παιδείας, γεγονός που αποδεικνύει τη σημασία που δινόταν από την πλευρά του για την προώθηση του θεσμού της πανεπιστημιακής ΑεξΑΕ στην Ελλάδα. Στη συνεδρίαση αυτή κατατέθηκε από τον Α. Λυκουργιώτη και Πρόεδρο της Δ.Ε. το πρώτο σχέδιο νόμου για το ΕΑΠ. Πρόκειται για ένα σημαντικό αφητηριακό κείμενο επάνω στο οποίο εστιάστηκαν οι κατοπινές συζητήσεις για τη διαμόρφωση του τελικού νόμου για την οργάνωση και λειτουργία του ιδρύματος. Στόχος της όλης προσπάθειας, από την πλευρά της Δ.Ε. του ΕΑΠ, ήταν η διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου νομικού κειμένου που να καλύπτει όλες τις πλευρές της λειτουργίας του χωρίς την ανάγκη έκδοσης, στη συνέχεια, Προεδρικών Διαταγμάτων, Υπουργικών Αποφάσεων, εσωτερικών κανονισμών ή άλλων νομικού περιεχομένου σχετικών ρυθμίσεων³.
- Δεκέμβριος 1997: Ψηφίζεται ο νόμος για το ΕΑΠ. Αυτός έμεινε στην ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης ως Ν.2552/97.

Η ΑεξΑΕ εισάγεται, ουσιαστικά, στην Ελλάδα με το Ν.2552/97. Πρόκειται για ένα νέο θεσμό, που έρχεται να καλύψει το υπάρχον κενό θεσπίζοντας κάτι πραγματικά καινούργιο για τα εκπαιδευτικά δεδομένα της χώρας. Και τούτο διότι με τη λειτουργία του ΕΑΠ οριοθετείται κι εφαρμόζεται μια νέα εκπαιδευτική φιλοσοφία και μια νέα εκπαιδευτική μεθοδολογία.

Β. Η θέσπιση του Ν.2552/97 για το ΕΑΠ (Διαντίδραση – Δομική Επεξεργασία)

Στο τμήμα αυτό της εργασίας μας θα ασχοληθούμε, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας σε συγκεκριμένες ερευνητικές πηγές, με την προσέγγιση κι ανάλυση των μικροκοινωνιολογικών διαδικασιών όσον αφορά στην προσπάθεια θέσπισης του νόμου για την οργάνωση και λειτουργία του ΕΑΠ. Δηλαδή: α) θα προσεγγίσουμε τη

3 Βλ. στο Πρακτικό 14/11-9-1996 της Δ.Ε. του ΕΑΠ (2^ο Συνημμένο κείμενο, σελ. 27).

διαδικασία πραγματοποίησης της εξεταζόμενης εκπαιδευτικής αλλαγής, που συνδέεται με τη δράση συγκεκριμένων κοινωνικών υποκειμένων, και β) θα φωτίσουμε τις όψεις της πραγματοποιηθείσας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης για το ΕΑΠ.

B.1. Μεθοδολογία

Πηγές της έρευνας αυτής είναι τα Πρακτικά της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ της περιόδου 1995-1997, το θεσμικό κείμενο και η εισηγητική έκθεση του Ν.2552/1997 και ο Οδηγός Σπουδών του ΕΑΠ (ΕΑΠ, 2000). Η επικέντρωση στα Πρακτικά της συγκεκριμένης τριετίας γίνεται διότι τότε σχηματοποιείται, συστηματοποιείται και παγιώνεται η φυσιογνωμία του ιδρύματος και ξεδιπλώνονται με σαφήνεια και λεπτομέρεια οι σκέψεις, οι ιδέες και οι γόνιμοι προβληματισμοί για το επιστημονικό και εκπαιδευτικό του έργο. Επίσης, από τα συγκεκριμένα Πρακτικά προκύπτουν οι συνεχείς παρεμβάσεις που έγιναν στο αρχικό κείμενο νόμου για το ΕΑΠ, που προτάθηκε από τον Πρόεδρο της Δ.Ε. κατά την εναρκτήριο συνεδρίασή της μέχρι και την οριστική ψήφιση του τελικού κειμένου.

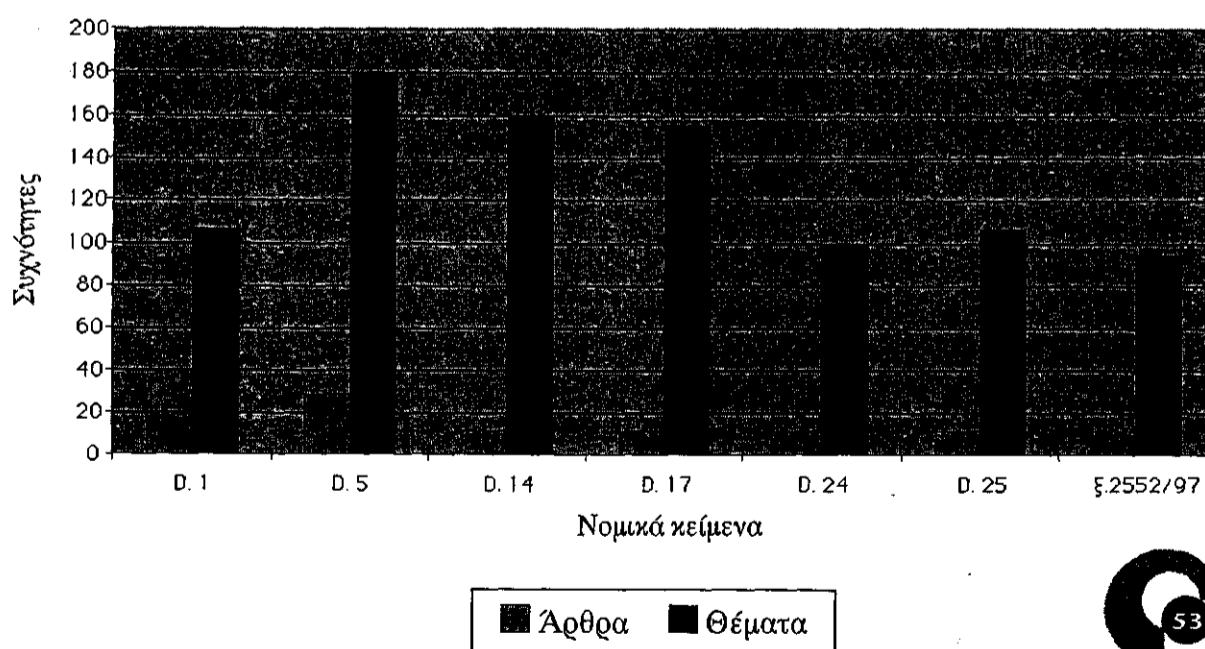
Για την προσέγγιση του ερευνητικού υλικού θα χρησιμοποιήσουμε συνδυαστικά την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου (για την προσέγγιση των νομικών κειμένων) και την ανάλυση των λόγων (discourse analysis). Στην πρώτη περίπτωση ως μονάδα ανάλυσης λαμβάνουμε το «θέμα». Δηλαδή το μικρότερο τμήμα του περιεχομένου, από το οποίο προκύπτει σαφές νόημα για μια θεματική νοηματική ενότητα ή κατηγορία ανάλυσης (Berelson, 1952; Holsti, 1969; Weber, 1990). Ως μονάδα συμφραζομένων, που συμβάλλει στη διευκρίνιση και την καλύτερη κατανόηση του νοήματος κάθε θέματος, λαμβάνουμε το άρθρο εκάστου νομικού κειμένου (Holsti, 1969; Weber, 1990). Ο σχηματισμός των θεματικών νοηματικών εννοιών ή κατηγοριών ανάλυσης προήλθε ως «συμπερασματική» διαδικασία (Holsti, 1969), που απέδωσε νόημα στις ομαδοποιήσεις των παραθεμάτων των νομικών κειμένων σύμφωνα με τις διάφορες όψεις δομής, οργάνωσης και λειτουργίας του ΕΑΠ (Φυσιογνωμία του ΕΑΠ, Στοχοθεσία – ανάπτυξη του ΕΑΠ, Δομή – διάρθρωση σπουδών, Πρόσβαση στο ΕΑΠ – σπουδές και άλλα φοιτητικά ζητήματα, Ακαδημαϊκοί τίτλοι, Διδακτικό έργο, Διδακτικό προσωπικό, Εκπαιδευτικό υλικό, Όργανα διοίκησης, Διοικητική υποδομή – διοικητικές υπηρεσίες, Αξιολόγηση, Οικονομικά ζητήματα και ΕΑΠ και κοινωνική πραγματικότητα). Ακόμη, από τη χρήση της μεθόδου της ανάλυσης των λόγων, θα επιχειρήσουμε να συνδέσουμε το νοηματικό περιεχόμενο των εξεταζόμενων κειμένων με το κοινωνικοπολιτικό τους συγκείμενο (McCarthy, 1991; Dey, 1995). Τέλος, για την κριτική σύνθεση και την εξελικτική συγκριτική αξιολόγησή των ερευνητικών μας ευρημάτων θα χρησιμοποιήσουμε τη συγκριτική μέθοδο (Schriewer, 1990).

Β.2. Αποτελέσματα – Συζήτηση

Πριν από την ψήφιση του Ν.2552/97 συνέβηκε η πρόταση έξι σχεδίων νόμου για την οργάνωση και λειτουργία του ΕΑΠ. Πρόκειται για νομικά κείμενα που παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν στις ακόλουθες συνεδριάσεις της Δ.Ε. του ιδρύματος: α) συνεδρίαση 1/7-11-1995 (Π.1), β) συνεδρίαση 5/21-12-1995 (Π.5), γ) συνεδρίαση 14/11-9-1996 (Π.14), δ) συνεδρίαση 17/15-11-1996 (Π.17), ε) συνεδρίαση 24/2-5-1997 (Π.24) και στ) συνεδρίαση 25/23-6-1997 (Π.25).

Στο Γράφημα 1 δίνεται η κατανομή των «θεμάτων» που προέκυψαν από την προσέγγιση του ερευνητικού μας υλικού, όπως και των άρθρων γύρω από τα οποία αναπτύσσεται το περιεχόμενο των διαφόρων νομικών διατάξεων στα σχέδια νόμου για το ΕΑΠ και το Ν.2552/97. Από τη μελέτη των στοιχείων του Γραφήματος αυτού προκύπτει ότι τα διάφορα σχέδια νόμου για το ΕΑΠ, που προτάθηκαν κατά τη διάρκεια της τριετίας 1995-1997, διαφοροποιούνται σε αρκετά σημεία μεταξύ τους όσον αφορά την κάλυψη των θεμάτων που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία του ιδρύματος. Ακόμη, στα εξεταζόμενα κείμενα παρατηρούμε ότι όσον βαίνουμε χρονικά από το Π.1 στην ψήφιση του Ν.2552 προκύπτει μια τάση ελάττωσης των σχετικών θεμάτων. Έτσι, εάν προβαίναμε στην ομαδοποίηση των συγκεκριμένων κειμένων με βάση τον παράγοντα της λεπτομερούς ή όχι κάλυψης των εξεταζόμενων θεμάτων, τότε τα τρία πρώτα σχέδια νόμου μετά το Π.1, που απετέλεσε και την αφετηρία των συζητήσεων, θα τα τοπο-

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: Θέματα και άρθρα στα σχέδια νόμου και το Ν.2552/97 για το ΕΑΠ

θετούσαμε στην ίδια ομάδα. Και τούτο διότι στα Π.5, 14 και 17 υφίσταται η προσέγγιση με αναλυτικό τρόπο των ζητημάτων, που αφορούν το ΕΑΠ. Επόμενη ομάδα κειμένων είναι αυτή που περιλαμβάνει τα Π.24 και 25 και το Ν.2552/97. Σε αυτήν ακολουθείται η πρακτική της διαμόρφωσης περισσότερο συνεκτικών κειμένων, στα οποία οι λεπτομέρειες εκλείπουν κι επιχειρείται η ρύθμιση μόνο των αναγκαίων και βασικών ζητημάτων, που αφορούν στη λειτουργία του ιδρύματος.

Από την προσέγγιση των πηγών της έρευνας αναφορικά με τις διάφορες φάσεις στην πορεία διαμόρφωσης του τελικού νομοσχεδίου για το ΕΑΠ, και τη συνεκτίμηση των συγκυριακών ιστορικών κοινωνικοπολιτικών παραγόντων, προκύπτουν τα εξής:

- Τα νομικά κείμενα, που εξετάζουμε, διατυπώθηκαν κατά τη διάρκεια της θητείας δύο υπουργών Παιδείας: α) του Γ. Παπανδρέου: 1994 – Σεπτέμβριος 1996 (1^η υπουργική περίοδος) και β) του Γ. Αρσένη: Σεπτέμβριος 1996 κ.ε. (2^η υπουργική περίοδος). Η θητεία του πρώτου διακόπηκε αιφνιδιαστικά με την προκήρυξη των πρόωρων εκλογών του Σεπτεμβρίου του 1996. Ο δεύτερος υπουργός ανήκει στον ίδιο πολιτικό χώρο και κυβερνητικό σχηματισμό με τον πρώτο.
- Το Π.1 αποτελεί δημιούργημα του Προέδρου της Δ.Ε. του ΕΑΠ και κατατέθηκε στην πρώτη συνάντηση των μελών της Δ.Ε. (συνεδρίαση 1/7-11-1995). Πρόκειται για το αφετηριακό κείμενο συζητήσεων μεταξύ των μελών της Δ.Ε. και των ειδικών σε θέματα ΑεξΑΕ και εκπαίδευσης ενηλίκων. Σημειωτέον, ότι στη συγκεκριμένη συνεδρίαση και μετά από πρόσκληση του Προέδρου συμμετείχαν ενεργά στις εργασίες της Δ.Ε σημαντικές προσωπικότητες, που τυπικά δεν είχαν το δικαίωμα ψήφου, αλλά λόγω των επιστημονικών τους γνώσεων μπορούσαν να συνεισφέρουν θετικά στην προσέγγιση των θεμάτων, που αφορούσαν το ΕΑΠ⁴. Οι παρεμβάσεις τους, λοιπόν, θεωρούνται ουσιαστικές, καθώς τους δόθηκε η δυνατότητα να διατυπώσουν ακόμη κι εγγράφως τις παρατηρήσεις – απόψεις - προτάσεις τους μετά τη μελέτη του Π.1.
- Το Π. 5 αποτελεί το νέο κείμενο, που προέκυψε από τις συζητήσεις για το Π.1. Αυτό διαμορφώθηκε και πάλι από τον Πρόεδρο της Δ.Ε. του ΕΑΠ και αποτελεί το λεπτομερέστερο κείμενο νόμου για το ΕΑΠ απ' όλα όσα εμφανίστηκαν στη συνέχεια. Είναι, ακόμη, χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στην 5/21-12-1995 συνεδρίαση της Δ.Ε., όπου αυτό προσεγγίστηκε, προσκλήθηκαν από τον Πρόεδρο και συμμετείχαν στις συζητήσεις δύο ακόμη εξωθεσμικές προσωπικότητες⁵.

4 Πρόκειται για τους: Ε. Αρχοντάκη, Α. Κόκκο, Α. Λιοναράκη και Φ. Τσάκωνα. Βλ. στο Πρακτικό 1/7-11-1995 της Δ.Ε. του ΕΑΠ.

5 Πρόκειται για τους Δ. Ματθαίου και Τζ. Σκούρα. Βλ. στο Πρακτικό 5/21-12-1995 της Δ.Ε. του ΕΑΠ.

- Κάτι που αποτελεί απόδειξη της συλλογικής προσπάθειας για την κατάρτιση ενός νόμου, που να καλύπτει με άρτιο τρόπο όλες τις πλευρές οργάνωσης και λειτουργίας του Ανοικτού Πανεπιστημίου στη χώρα μας. Σημειωτέον ότι τα Π.1 και Π.5 παραμένουν και διακινούνται μέσα στους κόλπους της Δ.Ε. του ΕΑΠ. Επίσης, το Π.5 δεν αποτελεί το τελικό κείμενο από την πλευρά της Δ.Ε., διότι και σε αυτό αποφασίστηκε να γίνουν κάποιες αλλαγές, τις οποίες ανέλαβε να πραγματοποιήσει ο Πρόεδρος.
- Το Π.14 αποτελεί κείμενο στο οποίο έχουν γίνει παρεμβάσεις από δύο πλευρές. Από τον Πρόεδρο με βάση τις συζητήσεις στην 5^η συνεδρίαση της Δ.Ε. του ΕΑΠ. Κι από την πλευρά του Υπουργείου Οικονομικών, που ζητά τροποποιήσεις σε αρκετά σημεία του νομοσχεδίου, χωρίς όμως αυτό να βρίσκει σύμφωνο και τον Πρόεδρο της Δ.Ε. Ωστόσο, οι παρεμβάσεις του κράτους αποδεικνύονται ως ισχυρότερες και επιβάλλονται τελικά⁶. Στο Π.14 λοιπόν, τα άρθρα του νομοσχεδίου από 28, που ήταν στην περίπτωση του Π.5, περιορίζονται στα 11. Επίσης, αναπροσαρμόζονται ή απλοποιούνται πολλές λεπτομερειακής υφής διατάξεις του Π.5, που αφορούσαν τα οικονομικά ζητήματα, τις διοικητικές υπηρεσίες του ΕΑΠ και τη στελέχωση με υποστηρικτικό επιστημονικό προσωπικό των Εργαστηρίου Εκπαιδευτικού Υλικού και Μονάδας Εσωτερικής Αξιολόγησης. Είναι ακόμη χαρακτηριστικό ότι με το Π.14 αφαιρούνται οι προβλέψεις για πρόσληψη του απαραίτητου για την άρτια λειτουργία του ιδρύματος διοικητικού κι επιστημονικού προσωπικού. Επιπλέον, θεσπίζεται η έγκριση όλων των θεμάτων του ΕΑΠ που έχουν οικονομικές διαστάσεις ή προεκτάσεις (προϋπολογισμός, οικονομική διαχείριση, προσλήψεις προσωπικού) από το υπουργείο Οικονομικών.
 - Το Π.14 κατατίθεται στο υπουργείο Παιδείας συνοδευόμενο από την Εισηγητική του έκθεση που είχε συγγραφεί από τον Πρόεδρο της Δ.Ε. του ΕΑΠ. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι με το Π.14 ολοκληρώνονται ουσιαστικά οι συζητήσεις στο πλαίσιο της Δ.Ε. για τη διαμόρφωση του τελικού νομικού κειμένου για το ίδρυμα. Επομένως, το νομοσχέδιο για το ΕΑΠ με τη μορφή του Π.14 εμφανίζεται ως έτοιμο για ψήφιση. Μάλιστα, το συγκεκριμένο νομοθετικό κείμενο και η εισηγητική του έκθεση έλαβαν τις υπογραφές των υπουργού παιδείας και υπουργού οικονομικών και προωθήθηκαν στην Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή (ΚΕΝΕ). Για την οριστική τους διαμόρφωση χρειαζόταν η πραγ-

6 Βλ. το υπ' αριθ. 67/8-10-1996 έγγραφο του ΕΑΠ στο νέο υπουργό παιδείας Γ. Αρσένη με θέμα: «Σύντομο Υπόμνημα για το ΕΑΠ» που επισυνάπτεται ως συνημμένο 1 στο Πρακτικό της 16^{ης} Συνεδρίασης της 22-10-1996 της Δ.Ε. του ΕΑΠ.

ματοποίηση των τροποποιήσεων που υποδείχθηκαν από την ΚΕΝΕ. Γι' αυτό και στη 14/11-9-1996 συνεδρίαση της Δ.Ε. του ΕΑΠ δόθηκε εξουσιοδότηση στον Πρόεδρο να πραγματοποιήσει τις αναγκαίες τροποποιήσεις σε συνεργασία με το υπουργείο Παιδείας, προκειμένου η υπόθεση του ιδρύματος να προχωρήσει.

- Τον Ιούλιο του 1996 φαίνεται ότι είχε ληφθεί η οριστική απόφαση από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου παιδείας για την κατάθεση στη Βουλή του νομοσχεδίου για το ΕΑΠ. Από διαδικαστικής άποψης έπρεπε, όπως επισημάναμε στην προηγούμενη παράγραφο, να γίνουν οι αναγκαίες προσαρμογές στο Π.14 με βάση τις παρατηρήσεις της ΚΕΝΕ. Το κείμενο που διαμορφώθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις αυτές είναι το Π.17. Θα μπορούσαμε, ίσως, να υποθέσουμε, όντας κοντά στην πραγματικότητα, ότι οι νομικές διατάξεις του Π.17 θα προσδιόριζαν τη μορφή του νομοσχεδίου που θα ψηφιζόταν, εάν δεν μεσολαβούσαν οι πρόωρες εκλογές του Σεπτεμβρίου του 1996. Σοβαρή ένδειξη ότι τα πράγματα θα εξελίσσονταν έτσι αποτελεί η κοινή συνέντευξη τύπου, που δόθηκε, λίγες μέρες πριν από την αιφνίδια προκήρυξη των εκλογών, από τους Υπουργό Παιδείας Γ. Παπανδρέου και Πρόεδρο της Δ.Ε. του ΕΑΠ Α. Λυκουργιώτη⁷. Σε αυτήν ανακοινώθηκε επίσημα ότι το ΕΑΠ από το μήνα Δεκέμβριο του 1996 θα ξεκινούσε τη λειτουργία του.
- Η κυβερνητική αλλαγή, μετά τις εκλογές του 1996 επηρέασε και την πορεία του νομοσχεδίου για το ΕΑΠ επιβραδύνοντας τις εξελίξεις. Στο υπουργείο παιδείας υπήρξε αλλαγή ηγεσίας και τα καθήκοντα του Υπουργού ανατέθηκαν στον Γ. Αρσένη. Έναν άνθρωπο, όπου αποτιμώντας σε έναν πρώτο βαθμό τους χειρισμούς των διαφόρων εκπαιδευτικών ζητημάτων επί της υπουργίας του, θα τον χαρακτηρίζαμε ως συγκεντρωτικό και αρκετά δυσκίνητο στις αποφάσεις του. Οι επαφές του Προέδρου της Δ.Ε. του ΕΑΠ με το νέο Υπουργό ξεκίνησαν αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του τελευταίου. Πιο συγκεκριμένα, από το περιεχόμενο των Πρακτικά της Δ.Ε. προκύπτουν δύο ουσιαστικού χαρακτήρα συναντήσεις. Στη 15/2-10-1996 συνεδρίαση της Δ.Ε. καταγράφεται ότι ο Πρόεδρος ενημέρωσε διεξοδικά τον Υπουργό για την πορεία των εργασιών του ΕΑΠ. Ακόμη, στη 16/22-10-1996 συνεδρίαση της Δ.Ε. ο Πρόεδρος ανέφερε ότι από τη νέα του συνάντηση με τον Υπουργό προέκυψε η «πρόθεση» του τελευταίου να βοηθήσει στην ανάπτυξη του ΕΑΠ. Μπορούμε, εστιάζοντας στο επεισόδιο αυτό να σημειώσουμε, έχοντας υπόψη τα δεδομένα της 1ης υπουργικής περιόδου, την αλλαγή στάσης για το ΕΑΠ από την πλευρά του νέου Υπουργού. Το γεγονός αυτό οδηγεί αναπόφευκτα και στην αλλαγή της

μεθοδολογικής προσέγγισης των ζητημάτων που το αφορούν. Θα μπορούσε, ίσως, να υποτεθεί ότι το ενδιαφέρον για την προώθηση του νέου θεσμού δεν είναι τόσο έντονο όπως στην περίπτωση του Γ. Παπανδρέου. Είναι χαρακτηριστικό το ότι ο Γ. Παπανδρέου, ως Υπουργός Παιδείας, ενεργοποιεί με δική του ουσιαστική προσωπική εμπλοκή το ζήτημα της ίδρυσης Ανοικτού Πανεπιστημίου στην Ελλάδα το 1994. Στη συνέχεια συστήνει ή θεσπίζει επιτροπές, όπως η Δ.Ε. του ΕΑΠ, ώστε να εργαστούν με αποφασιστικό, υπεύθυνο και δεσμευτικό τρόπο για την ανάπτυξη και στερέωση του νέου θεσμού. Συνεπώς, κατά την 1^η υπουργική περίοδο, αν και η εκπαιδευτική πολιτική έχει σημείο εκκίνησης την κορυφή της πυραμίδας της εκπαιδευτικής ιεραρχίας, παρέχεται ουσιαστικός ζωτικός χώρος για δράση και διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πραγμάτων σε επιστήμονες – διανοούμενους, που διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις σχετικά με το νέο θεσμό που επιχειρείται να οικοδομηθεί. Αντίθετα, στην περίπτωση του Γ. Αρσένη δεν υπάρχει η ενεργός προσωπική του εμπλοκή για την υπόθεση του ΕΑΠ, αλλά προβάλλει η έκφραση θετικής υφής προθέσεων. Έτσι, για την ενίσχυσή τους ο Πρόεδρος της Δ.Ε. απευθύνει επιστολή στον Υπουργό για την οποία κι ενημερώνει τα μέλη στη 16/22-10-1996 συνεδρίαση της Δ.Ε. του ΕΑΠ. Με την επιστολή αυτή πληροφορεί τον υπουργό για την πορεία των εργασιών σχετικά με τη διαμόρφωση του νομοσχεδίου για το ΕΑΠ και της συνοδευτικής προς αυτό εισηγητικής έκθεσης και του προτείνει να τα καταθέσει στη Βουλή αφού προηγουμένως τα υπογράψει ο ίδιος και ο υπουργός Οικονομικών. Μάλιστα, στην επόμενη συνεδρίαση της Δ.Ε. (17/15-11-1996) εμφανίζονται τα προσαρμοσμένα και σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της ΚΕΝΕ κείμενα (νομοσχέδιο και εισηγητική έκθεση), τα οποία και κατατίθενται στο υπουργείο παιδείας, προκειμένου να ακολουθηθούν οι προβλεπόμενες από το νόμο διαδικασίες. Η συνέχεια δεν υπήρξε η αναμενόμενη. Το νομοσχέδιο για το ΕΑΠ αντί να ψηφισθεί με τη μορφή του Π.17, όπως πιθανόν θα γινόταν εάν δεν προέκυπταν οι έκτακτες πολιτικές εξελίξεις του φθινοπώρου του 1996, θα τροποποιηθεί ακόμη τρεις φορές, μέχρι να φθάσει στην τελική του μορφή και θα ψηφισθεί από τη Βουλή, διαφοροποιημένο σε πολλά σημεία, δεκατρείς μήνες αργότερα.

- Το Π.17 μετά την αλλαγή ηγεσίας στο Υπουργείο Παιδείας αποκτά νέα διάσταση. Και αντί για τελικό κείμενο, αποκτά αφετηριακό χαρακτήρα στις επαφές της Δ.Ε. του ΕΑΠ με τους αρμοδίους υπηρεσιακούς παράγοντες του υπουργείου κατά τη 2^η αυτή υπουργική περίοδο. Επιπλέον, αλλαγή σημειώνεται και σχετικά με το ποιος διαθέτει την πρωτοβουλία των εξελίξεων και τον καθοριστικό λόγο για την προώθηση του νομοσχεδίου για το

ΕΑΠ στη συνέχεια. Έτσι, η Δ.Ε. του ΕΑΠ, που ως συλλογικός διανοούμενος, κατά το προηγούμενο χρονικό διάστημα, επιχειρούσε μέσα από γόνιμες συζητήσεις – προβληματισμούς τη διαμόρφωσή του, απομακρύνεται από το κέντρο των αποφάσεων. Και τούτο διότι από εδώ και πέρα η ευθύνη και η πρωτοβουλία των κινήσεων περιέρχεται στην αρμοδιότητα των διοικητικών παραγόντων του Υπουργείου Παιδείας. Συνεπώς, η αλλαγή μεθοδολογίας, για την οποία αναφερθήκαμε στην προηγούμενη παράγραφο, εκδηλώνεται μέσα από το συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας του υπουργείου όσον αφορά την αντιμετώπιση του εξεταζόμενου ζητήματος. Τώρα, το υπουργείο διατηρεί τον αποκλειστικό έλεγχο της κατάστασης και η Δ.Ε. επιχειρεί να παρέμβει διορθωτικά και ως εκείνη η ομάδα πίεσης, που έχει θεσμικό ρόλο στην όλη διαδικασία, με στόχο την εφαρμογή κάποιων αλλαγών σε επιμέρους διατάξεις του νομοσχεδίου. Ακόμη, ο άμεσος συζητητής της Δ.Ε. για το νομοσχέδιο δεν ανευρίσκεται, πλέον, στο πρόσωπο του ίδιου του Υπουργού αλλά των υπηρεσιακών παραγόντων του υπουργείου⁸. Τα προηγούμενά μας οδηγούν στη διαπίστωση της σχετικής υποβάθμισης των ζητημάτων, που σχετίζονται με την υπόθεση του ΕΑΠ, από την πλευρά της ηγεσίας του Υπουργείου Παιδείας. Έτσι, το ΕΑΠ από ζήτημα αιχμής φαίνεται ότι μεταβάλλεται σε ένα από τα πολλά προβλήματα του υπουργείου, που κάποια στιγμή θα οδηγηθούν σε λύση.

- Το Π.24 είναι το αποτέλεσμα των παρεμβάσεων των διοικητικών παραγόντων του Υπουργείου Παιδείας στο Π.17. Στην πορεία διαμόρφωσής του υπήρξαν επαφές της Δ.Ε. με τους συγκεκριμένους παράγοντες⁹, χωρίς ωστόσο το τελικό αποτέλεσμα να είναι και το επιθυμητό για την πλευρά του ΕΑΠ. Έτσι, κατά τη διεξοδική συζήτηση, που ακολούθησε στην 24/2-5-1997 συνεδρίαση της Δ.Ε., εξουσιοδοτήθηκε ο Πρόεδρος να μεταφέρει τις απόψεις των μελών στο Υπουργείο Παιδείας και να ζητήσει αλλαγές. Αποτέλεσμα των νέων πιέσεων από την

8 Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στις σελίδες των Πρακτικών της Δ.Ε. του ΕΑΠ, όπου ο Πρόεδρος και τα μέλη της συνομιλούν και αλληλεπιδρούν, πλέον, με τους διοικητικούς παράγοντες του Υπουργείου Παιδείας, προκειμένου το νομοσχέδιο αυτό να φθάσει σε μια τελική κι αποδεκτή μορφή. Βλ. χαρακτηριστικά στα Πρακτικά των 22/19-2-1997, 24/6-5-1997 και 25/23-6-1997 συνεδριάσεων της Δ.Ε. του ΕΑΠ, όπου αναφέρονται οι επαφές για το σκοπό αυτό με συγκεκριμένα υπαλληλικά πρόσωπα του υπουργείου.

9 Όπως προκύπτει από το Πρακτικό της 24/6-5-1997 συνεδρίασης της Δ.Ε. του ΕΑΠ για τη διαμόρφωση του Π.24 υπήρξαν συναντήσεις του Προέδρου του ΕΑΠ, Αλ. Λυκουργιώτη, του Αντιπροέδρου Σπ. Αμούργη και του μέλους της Δ.Ε. Θ. Δραγώνα με υπηρεσιακούς παράγοντες του Υπουργείου Παιδείας.

πλευρά της Δ.Ε. του ΕΑΠ ήταν η εμφάνιση του Π.25, που αποτελεί τροποποίηση σε μερικά σημεία του Π.24. Όμως, και το τελευταίο δεν φαίνεται να ικανοποιεί τις προσδοκίες των μελών της Δ.Ε., γι' αυτό και στη 25/23-6-1997 συνεδρίαση εξουσιοδοτείται και πάλι ο Πρόεδρος να διαπραγματευτεί με το υπουργείο παιδείας την επίτευξη επιπλέον αλλαγών:

Ο Ν.2552/97 για το ΕΑΠ διαμορφώθηκε, ουσιαστικά, από τους υπηρεσιακούς παράγοντες του υπουργείου παιδείας και παρουσιάζεται ως ένα συνεκτικό νομικό κείμενο που ρυθμίζει τα βασικά και αναγκαία σημεία που αφορούν στη λειτουργία του ιδρύματος. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι τελευταίοι εργάστηκαν βασιζόμενοι στο Π.17, που είναι ουσιαστικά έργο της Δ.Ε. του ΕΑΠ και κινήθηκαν αφαιρετικά, τροποποιώντας ή παραλείποντας αρκετές νομικές διατάξεις του. Το νέο ίδρυμα, που θεμελιώνεται με το συγκεκριμένο νόμο διαφοροποιείται, από τη μια πλευρά, από τα παραδοσιακά ΑΕΙ στα αναγκαία δομικά χαρακτηριστικά, που το κάνουν να συμβαδίζει με τα ανά τον κόσμο Ανοικτά Πανεπιστήμια (λ.χ., σύστημα παραγωγής, μετάδοσης κι αξιολόγησης της γνώσης). Κι από την άλλη πλευρά, συμπλέει με τα υπάρχοντα ΑΕΙ όσον αφορά τη λογική σημαντικών τομέων της λειτουργίας του (λ.χ., μέλη ΔΕΠ και οικονομική διαχείριση). Εξάλλου, από την πλευρά των μελών της Δ.Ε. του ΕΑΠ φαίνεται ότι συνέβηκε η προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα, που διαμορφώθηκαν από την πολιτική του νέου υπουργού. Έτσι, κατά την πορεία της οριστικής διαμόρφωσης του νομοσχεδίου και προκειμένου να κατοχυρωθεί νομικά η ύπαρξη και λειτουργία του ιδρύματος φαίνεται ότι αποδέχονται τη λογική της συμπύκνωσης των διαφόρων νομικών διατάξεων, που αφορούν το ΕΑΠ, κι επιχειρούν από την πλευρά τους να παρέμβουν πιέζοντας για διορθωτικές αλλαγές σε αρκετά σημεία του, όπως το διδακτικό προσωπικό και η εισαγωγή φοιτητών στο ΕΑΠ.

Η διαδικασία «εκπτώσεων» που ακολουθήθηκε κατά τη διάρκεια της 2^{ης} υπουργικής περιόδου αναφορικά με την πορεία διαμόρφωσης του Ν.2552 για το ΕΑΠ, εφαρμόστηκε και στην περίπτωση των συνοδευτικών εισηγητικών εκθέσεων. Πιο συγκεκριμένα, η εισηγητική έκθεση, που εμφανίζεται με το Π.24 και υιοθετείται στη συνέχεια, αποτελεί ένα συνοπτικό κείμενο, που μετά από μια σύντομη αναφορά στις ιδιαιτερότητες του νέου θεσμού και των στόχων που καλείται να επιτελέσει, αρκείται στη μονολεκτική πληροφόρηση του ακροατή ή αναγνώστη για το περιεχόμενο των διαφόρων άρθρων του νομοσχεδίου. Εντελώς διαφορετικό ήταν το κείμενο της Εισηγητικής έκθεσης, που συγγράφηκε από τον Πρόεδρο της Δ.Ε. του ΕΑΠ και συνόδευε τα Π.14 και 17. Το τελευταίο αποτελεί εμπειριστατωμένο πόνημα, που προσεγγίζει με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο τόσο την αναγκαιότητα θέσπισης του ΕΑΠ στη χώρα μας όσο και των κοινωνικοοικονομικών κι επαγγελματικών αναγκών, που αυτό θα προσπαθήσει να καλύψει με τη λειτουργία του. Ακόμη, στη συ-

γκεκριμένη έκθεση αιτιολογούνται με επιστημονική σαφήνεια οι διάφορες νομικές διατάξεις που τίθενται στο περιεχόμενο του προτεινόμενου νομοσχεδίου.

Απαντώντας στο ερώτημα σχετικά με τα προτεινόμενα καινοτόμα στοιχεία στα εξεταζόμενα νομοσχέδια παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο μέρος τους εντοπίζεται στην περίπτωση του Π.1. Το γεγονός αυτό φανερώνει από μια άλλη πλευρά τη σημασία της επίδρασης της «προσωπικότητας» στην εξέλιξη των κοινωνικο-εκπαιδευτικών πραγμάτων. Και εδώ πρόκειται για το συντάκτη του Π.1 και Πρόεδρο της Δ.Ε., του οποίου η συμβολή υπήρξε καθοριστική στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του ιδρύματος. Οι καινοτομίες, λοιπόν, που προωθούνται με το Π.1 εντοπίζονται στις εξής παρεμβάσεις:

1) Με το ΕΑΠ εισάγονται στα ελληνικά δεδομένα η προσφορά σπουδών αποκλειστικά με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως διδασκαλία και η «δεύτερη εκπαιδευτική ευκαιρία», ενώ επιχειρείται και η προώθηση της διά βίου εκπαίδευσης, καθώς ως βασική αποστολή του ιδρύματος αναγνωρίζεται η «*εξ αποστάσεως παροχή προπτυχιακής και μεταπτυχιακής επιμόρφωσης*» στους πολίτες. Βασικός στόχος, λοιπόν, είναι η προσφορά της δυνατότητας για σπουδές σε όλους τους ενήλικες, που για διάφορους λόγους δεν μπόρεσαν στο παρελθόν να σπουδάσουν. Ωστόσο, στα νομικά κείμενα, που προτάθηκαν δεν υπήρξε ομοφωνία ως προς τα ηλικιακά όρια των υποψηφίων φοιτητών του ιδρύματος. Πιο συγκεκριμένα, στα Π.1 και 17 υπάρχει ως κατώτερο όριο το 25^ο έτος της ηλικίας των υποψηφίων, ενώ δεν τίθενται ανώτατα ηλικιακά όρια. Στο Π.5 δίνεται προτεραιότητα σε όσους έχουν ηλικία μεταξύ 25 και 35 ετών. Στο Π.14 το ηλικιακό εύρος αναμορφώνεται όσον αφορά το ανώτατο όριο και φθάνει τα 50 έτη. Στο Π.24 δε γίνεται λόγος για κατώτερο ηλικιακό όριο, ενώ το ανώτερο προσδιορίζεται στα 35 έτη. Τέλος, στο Π.25 και το Ν.2552 το ηλικιακό εύρος αποδοχής φοιτητών καθορίζεται μεταξύ των 23 και 45 ετών. Βέβαια, η ύπαρξη ανώτερου ηλικιακού ορίου, που καταργήθηκε με μεταγενέστερη τροποποίηση του νόμου για το ΕΑΠ (άρθρο 3 του Ν.3027/2002), εμπόδιζε την εφαρμογή της αρχής της διά βίου εκπαίδευσης στην πράξη.

2) Η έμφαση που δίνεται για τη διενέργεια συστηματικής έρευνας σχετικά με την ανοιχτή εκπαίδευση και τη «*μετάδοση της γνώσης από απόσταση*». Και τούτο διότι με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται και διασφαλίζεται η βελτίωση των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών από το ΕΑΠ. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι στο ΕΑΠ δεν τίθενται περιορισμοί στην έρευνα αλλά, όπως και στα παραδοσιακά πανεπιστήμια, μπορεί αυτή να επικεντρώνεται και σε όλους τους επιστημονικούς τομείς ανάλογα με τις εξειδικεύσεις και τα επιστημονικά ενδιαφέροντα των μελών του διδακτικού προσωπικού.

3) Σημαντικό στοιχείο επάνω στο οποίο το ΕΑΠ βασίζει τη λειτουργία του, είναι το αρθρωτό σύστημα (module), που προσδιορίζεται από το σχήμα Σχολές που προσφέρουν Θεματικές Ενότητες (Θ.Ε.). Πιο συγκεκριμένα, σε όλα τα νομικά κείμενα για το ΕΑΠ η Θ.Ε. θεωρείται ως η «*λειτουργική μονάδα*» (σε

αντίθεση με το Τμήμα των παραδοσιακών ΑΕΙ), που καλύπτει πλήρως μια διακεκριμένη γνωστική περιοχή σε προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό επίπεδο. Στα σχέδια νόμου της 1^{ης} υπουργικής περιόδου αναφέρεται ότι σημαντικό κομμάτι, επάνω στο οποίο βασίζεται η διδασκαλία των διαφόρων Θ.Ε., είναι οι «υποενότητες». Οι Θ.Ε. εντάσσονται στις Σχολές του ΕΑΠ, που αποτελούν ευρύτερες γνωστικές περιοχές, οι οποίες αναπτύσσονται προοδευτικά με την αύξηση των προσφερόμενων Θ.Ε. από αυτές. Όρος απαράβατος για τη λειτουργία των Σχολών του ΕΑΠ είναι η απαγόρευση της δημιουργίας Θ.Ε. με το ίδιο γνωστικό αντικείμενο σε δύο ή περισσότερες από αυτές. Στοιχείο ευελιξίας για το ίδρυμα αποτελεί η δυνατότητα δημιουργίας νέων Θ.Ε. ή κατάργησης παλαιότερων σύμφωνα με τις υφιστάμενες μορφωτικές, κοινωνικοοικονομικές κι εργασιακές ανάγκες. Στο ΕΑΠ επιχειρείται, ακόμη, η διαφοροποίηση μεταξύ των χορηγούμενων πτυχίων, διότι παρέχεται η δυνατότητα στους φοιτητές να διαμορφώνουν τη μορφωτική τους φυσιογνωμία μέσα από το συνδυασμό Θ.Ε., που μπορεί να ανήκουν ακόμη και σε διαφορετικές Σχολές.

4) Η δυνατότητα του ΕΑΠ να ιδρύει περιφερειακά εκπαιδευτικά κέντρα, δηλαδή Παραρτήματά του, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Τα νομικά κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου είναι περισσότερο αποκαλυπτικά όσον αφορά στη στοχοθεσία του μέτρου αυτού, καθώς γίνεται λόγος για δημιουργία Παραρτημάτων του ΕΑΠ «στα κέντρα του Ελληνισμού της διασποράς». Σημειωτέον ότι το παράδειγμα αυτό ακολουθείται με επιτυχία από το Βρετανικό και το Ισπανικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, που έχουν ιδρύσει και λειτουργούν εκπαιδευτικά κέντρα σε περιοχές της περιφέρειας των πρώην αποικιών τους, καθώς θεωρούν ότι οι συγκεκριμένοι κάτοικοι, λόγω και των δεσμών τους με το μητροπολιτικό κέντρο, αποτελούν πληθυσμό στόχο για την παροχή εκπαίδευσης από απόσταση. Στα νομοθετικά κείμενα της 2ης υπουργικής περιόδου και το Ν.2552 για το ΕΑΠ απαλείφεται η φράση σχετικά με τα κέντρα του ελληνισμού της διασποράς. Έτσι, γίνεται λόγος για «Παραρτήματα στο εσωτερικό ή το εξωτερικό». Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο τρόπος μέσα από τον οποίο μπορούν να αναπτυχθούν και να λειτουργήσουν τα συγκεκριμένα Παραρτήματα. Έτσι, στα Π.24 και 25 σχετικά με την ίδρυσή τους αναφέρεται ότι χρειάζονται αποφάσεις του ΥΠΕΠΘ μετά από εισήγηση της Συγκλήτου του ΕΑΠ. Αντίθετα για τα θέματα που άπτονται της οργάνωσης και λειτουργίας των Παραρτημάτων, οι αποφάσεις αφήνονται στη δικαιοδοσία της Συγκλήτου, χωρίς να εμπλέκεται το υπουργείο παιδείας. Όμως, οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις μεταβάλλονται στο κείμενο του Ν.2552/97 στο οποίο γίνεται φανερή η συγκεντρωτική διάσταση της κρατικής μηχανής. Έτσι, τόσο για την ίδρυση των διαφόρων Παραρτημάτων του ΕΑΠ όσο και για την έγκριση όλων των θεμάτων που τα αφορούν, χρειάζεται κοινή απόφαση των υπουργών παιδείας, εσωτερικών, δημόσιας διοίκησης και αποκέντρωσης και οικονομικών.

5) Σημαντική καινοτομία για το ΕΑΠ, αποτελεί η Ομάδα Διδακτικού Προσωπικού (ΟΔΠ), που διεξάγει τη διδασκαλία των διαφόρων Θ.Ε. Κάθε ΟΔΠ αποτελείται από ένα μέλος ΔΕΠ του ΕΑΠ, που συντονίζει και τις εργασίες της, και το συνεργαζόμενο εκπαιδευτικό προσωπικό, που εργάζεται στο ΕΑΠ παρέχοντας διδακτικό έργο. Συνεπώς, εδώ ο καθηγητής του παραδοσιακού πανεπιστημίου αντικαθίσταται από την ΟΔΠ, που αποτελεί ένα συλλογικό όργανο για τη διδασκαλία ενός γνωστικού αντικείμενου. Σε κάθε μέλος της ΟΔΠ αντιστοιχεί ορισμένος αριθμός φοιτητών, τους οποίους αυτό παρακολουθεί σε όλο το διάστημα της διδασκαλίας-αξιολόγησης της Θ.Ε. μέχρι και τη διεξαγωγή των τελικών εξετάσεων. Η επιτυχία της λειτουργίας της ΟΔΠ επαφίεται στην ικανότητα του μέλους ΔΕΠ του ΕΑΠ να συντονίζει τα μέλη της, ξεπερνώντας τα προβλήματα που ανακύπτουν, και να χαράζει μια κοινή πορεία στην αντιμετώπιση των ζητημάτων της Θ.Ε. Το ΕΑΠ μέσα από τη λειτουργία των ΟΔΠ μετατρέπεται σε ένα ίδρυμα με μικρό αριθμό μελών ΔΕΠ και μεγάλο αριθμό συνεργαζόμενων για διδακτικούς σκοπούς επιστημόνων.

6) Στα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου ορίζεται με σαφήνεια ότι η έναρξη της διδασκαλίας μιας Θ.Ε. γίνεται με την εγγραφή του φοιτητή στο ΕΑΠ και την παράδοση σε αυτόν του απαραίτητου διδακτικού – πληροφοριακού υλικού. Επίσης, υπάρχει ευελιξία στο χρόνο έναρξης της διδασκαλίας των διαφόρων Θ.Ε. Στα εξεταζόμενα κείμενα γίνεται, ακόμη, λόγος για τη δυνατότητα μετάδοσης ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού εκπαιδευτικού προγράμματος στο πλαίσιο της διδασκαλίας μιας συγκεκριμένης Θ.Ε, όπως και της επικοινωνίας μεταξύ διδάσκοντα και φοιτητών μέσω τηλεφώνου, fax και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Στο ΕΑΠ εφαρμόζεται ο μαθητοκεντρικός προσανατολισμός του διδακτικού έργου και εγκαινιάζεται μια ουσιαστικού χαρακτήρα προσωπική επικοινωνιακή σχέση μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου, που ενισχύεται με τη χρήση όλων των σύγχρονων αλλά και παραδοσιακών επικοινωνιακών τρόπων και μέσων. Οι παραπάνω λεπτομερειακής υφής διατάξεις-πρακτικές, που έχουν υιοθετηθεί από το ΕΑΠ και εφαρμόζονται κατά την επιτέλεση του διδακτικού έργου στο ΕΑΠ, παραλείπονται από τα νομικά κείμενα της 2^{ης} υπουργικής περιόδου.

7) Κατά την εκλογή των μελών ΔΕΠ του ΕΑΠ συνεκτιμώνται η εμπειρία τους στη διδασκαλία από απόσταση και η συμβολή τους στην ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και μεθόδων διδασκαλίας, που σχετίζονται με την εξ αποστάσεως μετάδοση της γνώσης. Η ρύθμιση αυτή, εάν ήταν δεσμευτική, θα αποτελούσε σημαντική καινοτομία για το ΕΑΠ, καθώς αυτό θα στελεχωνόταν οπωσδήποτε από έμπειρο στις διαδικασίες της ΑεξΑΕ επιστημονικό προσωπικό.

8) Η πολυτυπία του εκπαιδευτικού υλικού (έντυπο – οπτικοακουστικό – λογισμικό) που είναι απαραίτητο για την επίτευξη των στόχων της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και μάθησης. Η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού πε-

ριλαμβάνει την παραγωγή προτύπων και τη μαζική αναπαραγωγή τους. Πρόκειται για ζητήματα που εκφράζονται μέσα από λεπτομερείς νομικές διατάξεις και προσεγγίζονται μόνον από τα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου.

9) Η συμμετοχή των φοιτητών στις δαπάνες διαφοροποιεί το ΕΑΠ από τα παραδοσιακά ΑΕΙ. Εδώ η οικονομική επιβάρυνση αφορά την κάλυψη των δαπανών για την απόκτηση του απαραίτητου εκπαιδευτικού, πληροφοριακού υλικού και υλικού αξιολόγησης, όπως και τη συμμετοχή τους στις δαπάνες επικοινωνίας για τη μετάδοση της γνώσης από απόσταση. Δηλαδή στο ΕΑΠ δεν προβλέπεται η δωρεάν παροχή εκπαιδευτικού υλικού. Έτσι, το υψηλό κόστος παραγωγής του κάνει αναγκαία τη συμμετοχή των φοιτητών στις δαπάνες προκειμένου να γίνει κατορθωτή τόσο η δημιουργία του όσο και η βελτίωσή του στη συνέχεια, ως αποτέλεσμα της αξιολόγησης κατά τη χρησιμοποίησή του. Βέβαια, στο ΕΑΠ προβλέπεται η παροχή υποτροφιών, που οδηγεί στη μερική ή ολική απαλλαγή πολλών φοιτητών από τις συγκεκριμένες δαπάνες.

10) Επιχειρείται η οικοδόμηση ενός απλού και ευέλικτου διοικητικού ακαδημαϊκού σχήματος, με στόχο το να μην επιβαρύνονται πολλά μέλη ΔΕΠ με τις ευθύνες της εντατικής διοικητικής εργασίας, που μπορεί να τα αποπροσανατολίσει από το διδακτικό και ερευνητικό τους έργο. Μάλιστα, το ΕΑΠ παρουσιάζει ιδιαιτερότητες διότι αποτελεί ίδρυμα, που και κατά το διάστημα της πλήρους ανάπτυξής του θα διαθέτει μικρό αριθμό μελών ΔΕΠ. Χαρακτηριστική απόδειξη της πολιτικής αυτής αποτελεί η σύνθεση της Συγκλήτου, που είναι το ανώτατο όργανο του ιδρύματος και η οποία διαμορφώνεται σε ένα περίπου 11μελές όργανο, που συνδυάζει την αντιπροσωπευτικότητα και την αποτελεσματικότητα. Για παράδειγμα, στα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου η σύνθεσή της προσδιορίζεται από τους: Πρύτανη, Κοσμήτορες των Σχολών κι από ένα μέλος ΔΕΠ του ΕΑΠ των βαθμίδων Αναπληρωτή, Επίκουρου Καθηγητή, και Λέκτορα. Επιπλέον, στο Π.1 ορίζεται ότι στη Σύγκλητο μετέχει και ένας διευθυντής Διοικητικής Μονάδας του ΕΑΠ. Η διάταξη αυτή αλλάζει στα Π.5 και 14, όπου ως νέα στοιχεία έχουμε: α) την αντικατάσταση του τελευταίου με το πρόσωπο εκείνο, που προϊστάται του συνόλου των Διοικητικών Υπηρεσιών (Δ.Υ.) του ΕΑΠ και β) την προσθήκη του Διευθυντή του Εργαστηρίου Εκπαιδευτικού Υλικού στα μέλη της Συγκλήτου. Σημειωτέον ότι από το Π.17 και ύστερα προβλέπεται ότι ο Προϊστάμενος όλων των Δ.Υ. του ΕΑΠ συμμετέχει χωρίς δικαίωμα ψήφου στις εργασίες της Συγκλήτου και μόνον όταν συζητούνται διοικητικής φύσεως θέματα. Η σύνθεση των μελών της Συγκλήτου αναπροσαρμόζεται στα κείμενα της 2^{ης} υπουργικής περιόδου συμπεριλαμβάνοντας τον Αντιπρύτανη κι από ένα μέλος ΔΕΠ κάθε Σχολής (σε αντικατάσταση των μελών ΔΕΠ κάθε βαθμίδας από τη θέση του Αναπληρωτή Καθηγητή και κάτω). Τέλος, ως καινοτόμο στοιχείο στην περίπτωση της Συγκλήτου αποτελεί η δυνατότητά της να παρέχει εκτεταμένες εξουσιοδοτήσεις σε επιτροπές

που μπορεί να σχηματίζει από τα μέλη ΔΕΠ του ΕΑΠ, αυξάνοντας έτσι την ικανότητα λήψης αποφάσεων και την αποτελεσματικότητα της διοίκησης.

Έπειτα, εστιάζοντας το ενδιαφέρον μας στις διατάξεις του Π.5, σημειώνουμε την εισαγωγή των ακόλουθων καινοτομιών:

1) Η χωρίς εξετάσεις εισαγωγή φοιτητών στο ΕΑΠ αναφέρεται για πρώτη φορά στο Π.5 και στη συνέχεια υιοθετείται από όλα τα επόμενα νομικά κείμενα. Στο Π.1, που απετέλεσε και τη βάση των συζητήσεων αναφέρεται ότι «ο τρόπος εισαγωγής των προπτυχιακών φοιτητών καθορίζεται από τον Υπουργό Παιδείας». Ο τρόπος εισαγωγής των προπτυχιακών φοιτητών απασχόλησε έντονα τη Δ.Ε. του ΕΑΠ, χωρίς ωστόσο να φθάσουμε σε μια αποδεκτή λύση. Έτσι, σε όλα τα νομικά κείμενα μέχρι και το Ν.2552, του οποίου οι διατάξεις καθιερώθηκαν και ίσχυσαν μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003 υπάρχουν μικρές ή μεγάλες διαφοροποιήσεις.

2) Το ζήτημα των ακαδημαϊκών τίτλων και οι προϋποθέσεις απόκτησής τους απασχολούν όλα τα νομικά κείμενα από το Π.5 και εξής. Σε αυτά προβλέπεται ότι το ΕΑΠ, εκτός από τη χορήγηση των τριών τίτλων των παραδοσιακών ΑΕΙ, καινοτομεί και χορηγεί επιπλέον πιστοποιητικά προπτυχιακής και μεταπτυχιακής επιμόρφωσης σε εκείνους τους φοιτητές που είτε εισήχθησαν στο ίδρυμα για την παρακολούθηση συγκεκριμένου σχετικού προγράμματος είτε παρακολούθησαν επιτυχώς μικρότερο αριθμό Θ.Ε. από εκείνες που απαιτούνται για τη λήψη πτυχίου ή Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης και με δήλωσή τους επιθυμούν να διακόψουν τις σπουδές τους. Ωστόσο, η καθιέρωση των συγκεκριμένων τίτλων μπορεί να συμβάλλει στη δημιουργία ευέλικτων Προγραμμάτων Σπουδών, που να προωθούν τη διά βίου εκπαίδευση και να συνδέονται με τις τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές ανάγκες ή τα ενδιαφέροντα των φοιτητών.

3) Με το Π.5 θεσπίζονται και οι Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) μέσω των οποίων επιτελείται η προσωπική επικοινωνιακή και διδακτική επαφή του διδάσκοντα με τους φοιτητές της ομάδας του.

4) Στο Π.5 προσδιορίζεται με ακρίβεια ο τρόπος διενέργειας του διδακτικού έργου στο ΕΑΠ στο πλαίσιο μιας Θ.Ε. Έτσι, μετά τις ΟΣΣ θεσπίζονται και οι γραπτές εργασίες για τις οποίες και προβλέπονται ότι: ο αριθμός τους δεν μπορεί να είναι μικρότερος από τον αριθμό των υποενοτήτων της Θ.Ε και ότι η συμμετοχή του φοιτητή σε αυτές είναι υποχρεωτική. Στα Π.5, 14 και 17 αναφέρεται με λεπτομέρεια η διαδικασία που ακολουθείται τόσο κατά την εκπόνηση των γραπτών εργασιών από το φοιτητή, όσο και κατά τη διόρθωσή τους από το μέλος της ΟΔΠ που τον παρακολουθεί. Πρόκειται για τη συνήθη πρακτική, που υιοθετήθηκε και εφαρμόζεται στο πλαίσιο λειτουργίας των διαφόρων Θ.Ε. του ΕΑΠ. Όμως, από τη στιγμή που το νομοσχέδιο περιήλθε στα χέρια των υπηρεσιακών παραγόντων του υπουργείου παιδείας, κατά τη 2^η υπουργική περίοδο, αυτό γίνεται αρκετά συνοπτικό

όσον αφορά τις διατυπώσεις του και οι συγκεκριμένες λεπτομέρειες παραλείπονται. Το ίδιο συμβαίνει και με τον καθορισμό του τρόπου βαθμολογίας των φοιτητών, όπου για πρώτη φορά θεσπίζεται ότι ο τελικός βαθμός θα είναι συνάρτηση των επιδόσεών τους στις γραπτές εργασίες και τις τελικές γραπτές εξετάσεις. Και το ποσοστό συμμετοχής καθορίζεται στο 30% και 70% αντίστοιχα.

5) Σημαντική καινοτομία για το ΕΑΠ, που εισάγεται με το Π.5, αποτελεί η ίδρυση Εργαστηρίου Εκπαιδευτικού Υλικού και εκπαιδευτικής μεθοδολογίας, έργο του οποίου είναι: α) η παραγωγή προτύπων εκπαιδευτικού υλικού, πληροφοριακού υλικού και εντύπων αξιολόγησης, και β) η ανάπτυξη μεθόδων διδασκαλίας από απόσταση και συνεχούς αξιολόγησης των φοιτητών. Το εργαστήριο στελεχώνεται από δύο μέλη ΔΕΠ, που είναι εξειδικευμένα, αφενός, στο πεδίο της μάθησης από απόσταση, την ανοικτή παιδεία και την εκπαίδευση ενηλίκων και αφετέρου, στη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας στην παραγωγή προτύπων εκπαιδευτικού, πληροφοριακού υλικού και υλικού αξιολόγησης. Στο Π.5 δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου για τη στελέχωση του εργαστηρίου με το απαραίτητο επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό, χωρίς ωστόσο, οι θέσεις που εκφράζονται να υιοθετούνται και στη συνέχεια (όπως πρόσληψη: με 3ετή σύμβαση τριών επιστημονικών συμβούλων, διοικητικού προσωπικού με σύμβαση αορίστου χρόνου και εποχιακού προσωπικού με συμβάσεις έργου ορισμένου χρόνου).

6) Η εσωτερική αξιολόγηση του ΕΑΠ εισάγεται με το Π.5 και μέσα από τη δημιουργία της «Μονάδας Εσωτερικής Αξιολόγησης», που έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Η διεύθυνσή της ανατίθεται σε ένα μέλος ΔΕΠ του ΕΑΠ με εξειδίκευση στη στατιστική επεξεργασία και την αξιολόγηση της εκπαίδευσης, της μάθησης από απόσταση, της ανοικτής παιδείας και της εκπαίδευσης ενηλίκων. Με το Π.5 στη Μονάδα ανατίθενται καθήκοντα που σχετίζονται κυρίως με τη δημιουργία στατιστικών δεδομένων από την επεξεργασία πρωτογενών στοιχείων, με τα οποία την προμηθεύουν τα διάφορα τμήματα του ΕΑΠ (τμήμα Μητρώου φοιτητών, τμήμα εκπαίδευσης, Εργαστήριο εκπαιδευτικού υλικού) και τη διερεύνηση της αγοράς εργασίας με έμφαση στην απασχόληση των αποφοίτων του ΕΑΠ. Σε όλα τα επόμενα νομικά κείμενα και το Ν.2552 στα καθήκοντα της Μονάδας προστίθεται και αυτό της συμμετοχής της στη διαδικασία αξιολόγησης της διδασκαλίας και του υλικού μιας Θ.Ε., και των διοικητικών υπηρεσιών του ΕΑΠ από τους φοιτητές. Μάλιστα, στα συγκεκριμένα νομικά κείμενα ορίζεται ότι η έκθεση, που συντάσσεται από τη Μονάδα, μετά την επεξεργασία των ερευνητικών της δεδομένων, λαμβάνεται υποχρεωτικά υπόψη στη συγκρότηση της επόμενης ΟΔΠ, στη μελλοντική αναθεώρηση του εκπαιδευτικού υλικού και στη βελτίωση της λειτουργικότητας των Δ.Υ. του ΕΑΠ.

Στο Π.14 επισημαίνονται δύο, ακόμη, καινοτόμα στοιχεία::

1) Εισάγεται για πρώτη φορά το σύστημα της «κλήρωσης» για την επιλογή φοιτητών. Και τούτο διότι θεωρήθηκε ως το απλούστερο σύστημα εισαγωγής, που προσεγγίζει περισσότερο το θεσμό της ανοικτής παιδείας. Το σύστημα αυτό προκρίθηκε μεταξύ των εξετάσεων και του συνδυασμού επιδόσεων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με κοινωνικά κριτήρια. Σημειωτέον ότι το τελευταίο μέτρο είχε προταθεί στην περίπτωση του Π.5 για την επιλογή φοιτητών στο ΕΑΠ.

2) Σε όλα τα νομικά κείμενα αναφέρεται ότι οι Δ.Υ. του ΕΑΠ είναι εγκατεστημένες στην έδρα του. Όμως, από το Π.14 και ύστερα δίνεται η δυνατότητα στο ίδρυμα, μετά από απόφαση της Συγκλήτου, να ιδρύει Γραφεία της Διεύθυνσης Δ.Υ. σε πόλεις που διαμένει μεγάλος αριθμός φοιτητών του ΕΑΠ. Γεγονός που από τη μια πλευρά συμβάλλει στην καλύτερη εξυπηρέτηση των φοιτητών του ιδρύματος. Και από την άλλη συμβάλλει στην ευκολότερη διείσδυσή του στη συνείδηση των πολιτών, που αποτελούν πληθυσμό στόχο για τη λήψη εκπαιδευτικών υπηρεσιών, καθώς το ΕΑΠ εμφανίζεται να βρίσκεται δίπλα τους.

Καινοτόμες παρεμβάσεις εμφανίζονται και στα νομοθετικά κείμενα της 2^{ης} υπουργικής περιόδου μέσα από τις οποίες επιχειρείται η ρύθμιση ή η εξειδίκευση υπαρχόντων νομικών διατάξεων στα παλαιότερα κείμενα για το ΕΑΠ. Μάλιστα, οι περισσότερες από αυτές τις παρεμβάσεις σημειώνονται στο πρώτο νομοσχέδιο της συγκεκριμένης περιόδου (Π.24) από το οποίο και εισάγονται:

1) Η δυνατότητα ίδρυσης από το ΕΑΠ Γραφείων και σε πόλεις του εξωτερικού, εξακτινώνοντας έτσι τις Δ.Υ. του ώστε να μπορούν να εξυπηρετηθούν και οι αλλοδαποί φοιτητές του. Εδώ οφείλουμε να σημειώσουμε ότι με το Ν.2552 συμβαίνει η σαφής παρέμβαση του κράτους στις δραστηριότητες εξακτίωσης των Δ.Υ. του ΕΑΠ, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Μια ενέργεια που, όσον αφορά στο εσωτερικό, ήταν αποκλειστική αρμοδιότητα της Συγκλήτου στα προηγούμενα νομοσχέδια. Αντίθετα, τώρα, για την ίδρυση Γραφείων της Διεύθυνσης Δ.Υ. του ΕΑΠ σε άλλες πόλεις του εσωτερικού και του εξωτερικού απαιτείται έκδοση κοινού Προεδρικού Διατάγματος από τους υπουργούς Παιδείας, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών.

2) Η αντιστοίχιση της ύλης των Θ.Ε. με τα μαθήματα των παραδοσιακών ΑΕΙ. Έτσι, ορίζεται ότι η διδακτέα ύλη κάθε Θ.Ε. αντιστοιχεί σε διδακτέα ύλη τριών εξαμηνιαίων μαθημάτων τριώρης εβδομαδιαίας διδασκαλίας των ΑΕΙ.

3) Ο θεσμός του Συνεργαζόμενου εκπαιδευτικού προσωπικού – ΣΕΠ, που στελεχώνει τις ΟΔΠ και συμβάλλει καθοριστικά με την παρουσία του στη διδασκαλία των διαφόρων Θ.Ε. Ως ΣΕΠ του ΕΑΠ προσλαμβάνονται, κυρίως, διδάκτορες ή μέλη ΔΕΠ άλλων ΑΕΙ της ημεδαπής ή της αλλοδαπής. Η πρό-

σληψη τους γίνεται κάθε χρόνο με ανοικτές διαδικασίες, ενώ για την επαναπρόσληψη τους λαμβάνονται υποχρεωτικά υπόψη τα αποτελέσματα της εσωτερικής αξιολόγησης, που τους αφορούν. Πρόκειται για μια διαδικασία, που ως στόχο έχει τη σύναψη συνεργασιών με τους ικανούς επιστήμονες που με τη δουλειά τους στο ΕΑΠ θα προωθήσουν το έργο του.

4) Ο θεσμός του Αναπληρωτή Κοσμήτορα, που εκλέγεται με διετή θητεία από το σύνολο των μελών ΔΕΠ της αντίστοιχης Σχολής. Η θέση αυτή φαίνεται ότι θεσπίζεται για την εύρυθμη λειτουργία των Σχολών του ΕΑΠ. Και τούτο διότι στο Π.24 ορίζεται με σαφήνεια η ανάληψη από τον Κοσμήτορα διπλής ευθύνης καθηκόντων σε σχέση με τις θέσεις των παραδοσιακών ΑΕΙ. Έτσι, αυτοί εκτός από τα προβλεπόμενα από το νόμο καθήκοντα των Κοσμητόρων των ΑΕΙ αναλαμβάνουν και τα καθήκοντα του Προέδρου του Τμήματος των παραδοσιακών ΑΕΙ.

Με το Π.25 εισάγονται τρεις, επιπλέον, καινοτομίες:

1) Προστίθεται στους ακαδημαϊκούς τίτλους του ΕΑΠ το Πιστοποιητικό παρακολούθησης Θ.Ε, που χορηγείται στους φοιτητές μετά από αίτησή τους, εφόσον έχουν εξεταστεί επιτυχώς σε μία ή περισσότερες Θ.Ε κι επιθυμούν να τερματίσουν τις σπουδές του στο ίδρυμα.

2) Η διαδικασία παραγωγής προτύπων εκπαιδευτικού υλικού εξειδικεύεται ακολουθώντας τα δεδομένα της διεθνούς εμπειρίας και ανατίθεται από την Κοσμητεία σε «ομάδα» ειδικών, που συντονίζεται από το μέλος ΔΕΠ του ΕΑΠ με το ίδιο ή συναφές γνωστικό αντικείμενο. Εδώ ο ρόλος του Εργαστηρίου εκπαιδευτικού υλικού δεν είναι κυρίαρχος, όπως στην περίπτωση των προηγούμενων νομικών κειμένων, αλλά συμβουλευτικός. Μάλιστα, η υιοθέτηση της λύσης της συγγραφικής ομάδας για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού του ιδρύματος αποτελεί μια επιπλέον καινοτομία, που εφαρμόζεται στην πράξη με επιτυχία από το ΕΑΠ.

3) Θεσπίζεται η θέση του Αντιπρύτανη, που προέρχεται από τους Καθηγητές του ΕΑΠ και εκλέγεται για τρία χρόνια κατά παρόμοιο τρόπο με εκείνον τον Πρύτανη, αναλαμβάνοντας αρμοδιότητες επί των οικονομικών υποθέσεων του ιδρύματος.

Τέλος, στο Ν.2552/97 επισημαίνονται δύο καινοτομικού χαρακτήρα παρεμβάσεις:

1) Η θέσπιση υπηρεσιακού συμβουλίου για τους διοικητικούς υπαλλήλους του ΕΑΠ, το οποίο θα εξετάζει τα ζητήματα της υπηρεσιακής τους κατάστασης και θα λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις περί υπηρεσιακών συμβουλίων των ΑΕΙ.

2) Η θέσπιση της θέσης του Ακαδημαϊκού Υπευθύνου, που θα έχει τη γενικότερη ευθύνη του συντονισμού και της λειτουργίας ενός συγκεκριμένου Προγράμματος Σπουδών στο ΕΑΠ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η προσέγγιση των καινοτομιών που προτάθηκαν από τα διάφορα νομικά κείμενα για το ΕΑΠ, αλλά δεν υιοθετήθη-

καν από το Ν.2552/97. Μεγάλο μέρος των συγκεκριμένων παρεμβάσεων εντοπίζεται και πάλι στο Π.1. Πιο συγκεκριμένα σε αυτό προβλέπονταν:

1) Η αντιστοίχιση των Θ.Ε. σε διδακτικές μονάδες ανάλογα με την έκταση της ύλης τους. Έτσι, θα υπήρχαν Θ.Ε. με μισή, μία ή και δύο διδακτικές μονάδες. Πρόκειται για μια παρέμβαση που υιοθετείται από τα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου. Ακόμη, μόνο στα Π.1 και 5 επιχειρείται η αξιολόγηση των Θ.Ε. από την άποψη του βαθμού εξειδίκευσης των γνώσεών τους και η κατάταξή τους σε τρία επίπεδα. Στο Α θα εντάσσονταν εκείνες που καλύπτουν εισαγωγικά γνωστικά αντικείμενα κορμού στο προπτυχιακό επίπεδο. Στο Β εκείνες, που καλύπτουν εξειδικευμένα γνωστικά αντικείμενα στο προπτυχιακό επίπεδο. Και στο Γ οι μεταπτυχιακού επιπέδου Θ.Ε.

2) Σχετικά με τη διενέργεια του διδακτικού έργου, μόνο στο Π.1 αναφέρεται ότι μετά το τέλος κάθε υποενότητας των διαφόρων Θ.Ε. θα γινόταν «πολύωρο φροντιστήριο» με υποχρεωτική παρακολούθηση. Επίσης, μόνο στην περίπτωση του Π.1 προβλεπόταν ότι για τις Θ.Ε. που δεν έχουν εργαστήρια θα υπήρχαν «σεμινάρια» με τη μορφή εντατικών θερινών μαθημάτων, διάρκειας 2-3 εβδομάδων, με υποχρεωτική παρακολούθηση στην έδρα ή τα Περιφερειακά Κέντρα του ΕΑΠ. Πρόκειται για παρεμβάσεις που προσεγγίζουν κατά πολύ την κατάσταση των παραδοσιακών ΑΕΙ, από τη μια, και των *summer schools* από την άλλη. Στο Π.5, όπως και στα Π.14 και 17 η διάταξη σχετικά με τα σεμινάρια αλλάζει και γίνεται ηπιότερη. Έτσι, γίνεται λόγος για δυνατότητα διεξαγωγής σεμιναρίων διάρκειας μέχρι και μιας εβδομάδας κατά τη διάρκεια των διακοπών (χωρίς να προσεγγίζεται το ζήτημα της υποχρεωτικότητας ή προαιρετικότητάς τους). Ακόμη, στα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου αναφέρεται ότι εάν στο πρόγραμμα μιας Θ.Ε. περιλαμβάνονται «εργαστήρια», τότε αυτά έχουν υποχρεωτική συμμετοχή για τους φοιτητές και διεξάγονται τους θερινούς μήνες στις εγκαταστάσεις του ΕΑΠ ή σε εργαστήρια ελληνικών ΑΕΙ, με τα οποία το ΕΑΠ υπογράφει συμφωνίες. Στα Π.14 και 17 αναφέρεται επίσης, ότι τα εργαστήρια μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις να γίνονται τα Σάββατα.

3) Μια ιδέα που προτείνεται στο Π.1 και εγκαταλείπεται στη συνέχεια, είναι εκείνη για τη διενέργεια επιμέρους εξετάσεων. Αυτές θα είχαν γραπτή μορφή και θα γίνονταν στην έδρα ή τα Περιφερειακά Κέντρα του ΕΑΠ μετά το τέλος των υποχρεωτικών φροντιστηριακών μαθημάτων της κάθε υποενότητας της διδασκόμενης Θ.Ε. Τα διορθωμένα γραπτά θα αποστέλλονταν στο φοιτητή συνοδευμένα με ευρείας έκτασης συμβουλευτικές παρατηρήσεις. Πρόκειται για μια διάταξη που αποτελεί τον προάγγελο των γραπτών εργασιών, που υιοθετούνται στη συνέχεια από το ΕΑΠ.

4) Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ζήτημα των μετατάξεων μελών ΔΕΠ στο ΕΑΠ. Εδώ αξίζει να επισημάνουμε ότι όσο οι σύζητήσεις εντοπίζονται στο πλαίσιο της Δ.Ε. του ιδρύματος (Π.1 και Π.5), ορίζεται ότι οι μετατάξεις

επιτρέπονται σε μόνιμα μέλη ΔΕΠ των ελληνικών ΑΕΙ, τα οποία, όμως, δεν υπηρετούν σε πανεπιστημιακά τμήματα της περιφέρειας. Δηλαδή, με τον τρόπο αυτό γινόταν προσπάθεια να μπει φραγμός στη μετανάστευση επιστημονικού δυναμικού από την περιφέρεια στο ΕΑΠ και τη συνακόλουθη αποψίλωση των περιφερειακών ΑΕΙ.

5) Αναφορικά με το συνεργαζόμενο για διδακτικούς σκοπούς με το ΕΑΠ προσωπικό στα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου υπάρχει σαφής προτίμηση στην πρόσληψη μελών ΔΕΠ των ελληνικών ΑΕΙ. Αντίθετα, οι διδάκτορες προσλαμβάνονται κατά δεύτερο λόγο και μόνον όταν δεν θα μπορούσε να εξασφαλιστεί η επάρκεια προσωπικού της πρώτης κατηγορίας. Στην περίπτωση που εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις, γίνεται δυνατή και η πρόσληψη κατόχων μεταπτυχιακών τίτλων ή πτυχιούχων με ειδική εμπειρία στη γνωστική περιοχή μιας Θ.Ε. Ωστόσο, στην πρόσληψη του συγκεκριμένου προσωπικού έμπαιναν σαφή όρια. Έτσι, προβλεπόταν ότι το ποσοστό των διδασκόντων ή των μεταπτυχιακών αποφοίτων που θα προσλαμβάνονταν, δεν θα μπορούσε να υπερβαίνει το 1/2 του συνολικού αριθμού των διδασκόντων της ΟΔΠ. Επίσης, το ποσοστό όσων δεν κατέχουν μεταπτυχιακούς τίτλους (πτυχιούχοι ΑΕΙ ή μέλη ΕΕΠ και ΕΔΤΠ) δεν θα μπορούσε να ξεπεράσει το 1/2 των μελών μιας ΟΔΠ.

6) Από τα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου γίνεται σαφές ότι το ΕΑΠ χρηματοδοτείται κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό και τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων. Μάλιστα, ο προσδιορισμός του ποσού των συγκεκριμένων επιχορηγήσεων γίνεται με πρωτότυπο τρόπο, καθώς γίνεται προσπάθεια για την καθιέρωση του θεσμού της διαδικασίας «διαπραγματεύσεων» μεταξύ ΕΑΠ και υπουργείου Παιδείας. Μάλιστα, από τις νομικές διατάξεις των συγκεκριμένων κειμένων προκύπτει ότι η αύξηση των προσφερόμενων Θ.Ε. από την πλευρά του ΕΑΠ, όπως και του αριθμού των φοιτητών ανά Θ.Ε. θα παρείχε τη δυνατότητα στο ίδρυμα να ζητήσει αύξηση της επιχορήγησης από τον κρατικό προϋπολογισμό κατά τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων.

7) Αξιολόγηση καινοτομία, που προτείνεται στα νομικά κείμενα για το ΕΑΠ της 1^{ης} υπουργικής περιόδου, χωρίς ωστόσο να υιοθετείται στη συνέχεια αποτελεί η πρόβλεψη συγκεκριμένης διαδικασίας για την αξιολόγηση του ιδρύματος από εξωτερικούς κριτές. Η αξιολόγηση αυτή θα γινόταν κάθε τέσσερα χρόνια από πενταμελή επιτροπή, που θα αποτελείτο από Έλληνες και ξένους καθηγητές πανεπιστημίων και εμπειρογνώμονες με εξαιρετική εμπειρία στη Διοίκηση και αξιολόγηση ανοικτών, κυρίως, πανεπιστημίων. Η διαδικασία που επρόκειτο να ακολουθηθεί ήταν η εξής: Αρχικά θα διαβιβαζόταν στην επιτροπή ο τετραετής απολογισμός του ΕΑΠ, που θα είχε συνταχθεί από τη Σύγκλητό του. Στη συνέχεια, η επιτροπή θα επισκεπτόταν το ΕΑΠ και θα συζητούσε με τη Διοίκηση, το προσωπικό και τους φοιτητές, ζητώντας οποιαδήποτε πληροφορία θα της ήταν απαραίτητη για τη σύνταξη

της τελικής έκθεσης, που θα ήταν δεσμευτική και θα λαμβανόταν υποχρεωτικά υπόψη κατά τη σύνταξη κι έγκρισή του επόμενου 4ετούς προγραμματισμού του ΕΑΠ, όπως και κατά τη χρηματοδότηση του ιδρύματος από το υπουργείο παιδείας. Συνεπώς, μέσα από την εφαρμογή της εξωτερικής αξιολόγησης θα επιδιωκόταν η υποχρεωτική βελτίωση της λειτουργίας του ιδρύματος και της παρεχόμενης εκπαίδευσης από αυτό, γεγονός που θα το καθιστούσε ιδιαίτερα ανταγωνιστικό και ικανό να συγκριθεί με τα υπάρχοντα ΑΕΙ σε διεθνές επίπεδο.

Σημαντικές καινοτομίες, που δεν υιοθετούνται στη συνέχεια, υπάρχουν και στο περιεχόμενο του Π.5, οι οποίες και αναφέρονται στα εξής:

1) Στα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου από το Π.5 κ.ε. αναφέρεται ότι σε ειδικές περιπτώσεις με απόφαση της Συγκλήτου είναι δυνατόν το ΕΑΠ να προσφέρει σπουδές σε ξένη γλώσσα, ώστε να καλύψει τις ανάγκες ομογενών ή αλλοδαπών φοιτητών που δεν γνωρίζουν ελληνικά. Στην περίπτωση αυτή, οι τελευταίοι υποχρεούνται να παίρνουν και μαθήματα ελληνικής γλώσσας, που θα τους προσφέρει το ΕΑΠ. Η διάταξη αυτή, εάν εφαρμοζόταν στην πράξη, θα είχε μεγάλη εθνική και συμβολική σημασία, καθώς θα βοηθούσε το ΕΑΠ στην επίτευξη ενός μεγάλου και φιλόδοξου στόχου, που προτάθηκε από τις πρώτες κιόλας συνεδριάσεις της Δ.Ε. Να γίνει δηλαδή ο ζωντανός πρεσβευτής της σύγχρονης Ελλάδας στον απόδημο Ελληνισμό (βλ. στο Πρακτικό 7/25-1-1996 της Δ.Ε. του ΕΑΠ).

2) Στο Π.5 και τα επόμενα κείμενα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου όσον αφορά στην εκλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση - εξέλιξη των μελών ΔΕΠ στο ΕΑΠ έχουμε δύο σημαντικές παρεμβάσεις: α) Η πλειοψηφία του εκλεκτορικού σώματος αποτελείται από μέλη ΔΕΠ εκτός ΕΑΠ, μεταξύ των οποίων συμμετέχει υποχρεωτικά κι ένας Έλληνας που υπηρετεί σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού. Πρόκειται για μια ρύθμιση που επιχειρεί να προσδώσει στις κρίσεις των μελών ΔΕΠ του ΕΑΠ τη μεγαλύτερη δυνατή επιστημονική εγκυρότητα, διασφαλίζοντας παράλληλα και την επιστημονική ποιότητα του προσωπικού που πρόκειται να επιλεγεί. Και β) δεν θα υπήρχαν μόνιμες θέσεις μελών ΔΕΠ κατά την πρώτη 5ετία της θητείας τους, ακόμη κι αν επρόκειτο για τις βαθμίδες του Καθηγητή και του Αναπληρωτή Καθηγητή. Έτσι, όλοι όσοι θα εκλέγονταν στο ΕΑΠ θα υπέγραφαν σύμβαση 5ετούς διάρκειας. Και στο τέλος της θητείας τους η Σύγκλητος θα αποφάσιζε για τη μονιμοποίηση του μέλους ΔΕΠ ή τη διακοπή της σύμβασης. Στην τελευταία περίπτωση η διακοπή θα γινόταν μετά από απόλυτα αιτιολογημένη απόφαση της Συγκλήτου για την αποδοτικότητα, το ήθος και τη διάθεση συνεργασίας του κρινόμενου. Επιπλέον, η προαγωγή των μελών ΔΕΠ θα γινόταν με αυτοτελή

διαδικασία και μετά τη μονιμοποίησή τους στο ΕΑΠ. Η όλη διαδικασία μονιμοποίησης που περιγράφηκε, εμφανίζεται ως μιά διοικητική πράξη από την πλευρά του ΕΑΠ, που έχει ως στόχο την εκτίμηση της αφοσίωσης του

υποψηφίου στην εκπαιδευτική αποστολή του ιδρύματος και όχι τόσο την προαγωγή της έρευνας στο πεδίο του.

3) Στο Π.5 προβλέπονται αναβαθμισμένα προσόντα για την κατάληψη των διοικητικών θέσεων ευθύνης στο ΕΑΠ, γεγονός που οδηγεί και στην παροχή υψηλών αποδοχών στους κατέχοντες. Πρόκειται για ρυθμίσεις που δεν υιοθετούνται στη συνέχεια, αλλά φανερώνουν την επιθυμία της Δ.Ε. του ΕΑΠ για τη στελέχωση του διοικητικού μηχανισμού του ιδρύματος με υψηλής ποιότητας διευθυντικό προσωπικό. Έτσι, για τη διεκδίκηση της θέσης του Διευθυντή των Δ.Υ. του ΕΑΠ, που λαμβάνει τις αμοιβές του Καθηγητή Α' βαθμίδας, ως απαραίτητο τυπικό προσόν θεωρείται η κατοχή διδακτορικού διπλώματος. Επίσης, για τη διεκδίκηση της θέσης του Τμηματάρχη, που αμείβεται όσο ο Λέκτορας, χρειαζόταν η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου πανεπιστημίου. Μάλιστα, η θέση του Διευθυντή Δ.Υ. του ΕΑΠ διαμορφώνεται ως θέση υψηλού κύρους διότι θεωρείται ότι αυτός είναι αποκλειστικά υπεύθυνος απέναντι στον Πρύτανη για την εύρυθμη λειτουργία και την αποδοτικότητα των Δ.Υ. του ΕΑΠ. Επίσης είναι και τακτικό μέλος της Συγκλήτου, εισηγούμενος σε αυτήν όλα τα διοικητικής φύσεως θέματα. Στα επόμενα νομικά κείμενα οι συγκεκριμένες θέσεις τίθενται στις πραγματικές τους διαστάσεις. Έτσι, ο Προϊστάμενος του συνόλου των Δ.Υ. του ΕΑΠ μπαίνει κάτω από την ομπρέλα των αποφάσεων της Συγκλήτου, τις οποίες και οφείλει να εκτελεί, ενώ αλλάζει και το καθεστώς συμμετοχής του στη Σύγκλητο, στην οποία παρίσταται χωρίς δικαίωμα ψήφου και μόνο όταν εξετάζονται διοικητικής φύσεως θέματα.

4) Με το Π.5 ως νέος θεσμός εισάγεται το Συμβούλιο Υποστήριξης και Κοινωνικού Ελέγχου – ΣΥΚΕ. Το όργανο αυτό θεωρείται ότι έχει ως έργο τη σύνδεση του ΕΑΠ με την κοινωνία. Αποτελείται από 15 μέλη συμβούλιο, τα μέλη του οποίου επιλέγονται από τα κόμματα που εκπροσωπούνται στη Βουλή κατ' αναλογία της δυνάμεώς τους. Οι παρεμβάσεις του εστιάζονται στον ορισμό της επιτροπής αξιολόγησης του ΕΑΠ, στη ρύθμιση διοικητικών και οικονομικών θεμάτων του ΕΑΠ, στη διατύπωση συμβουλευτικών εισηγήσεων για την πορεία και τις βασικές επιλογές του ιδρύματος και τέλος, στην υποβοήθηση εξασφάλισης της χρηματοδότησής του από πηγές εκτός του κρατικού προϋπολογισμού.

Τελευταίες καινοτομικού χαρακτήρα ρυθμίσεις, που δεν υιοθετούνται, τελικά, επισημαίνονται στο περιεχόμενο του Π.14. Πιο συγκεκριμένα:

1) Στα Π.14 και 17 δίνεται η δυνατότητα στη Σύγκλητο να χειρίζεται από μόνη της τα ζητήματα της αναδιάρθρωσης των Δ.Υ. του ΕΑΠ, σύμφωνα με τις εκάστοτε ανάγκες και εξελίξεις (κατάργηση, δημιουργία, μετονομασία τμημάτων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους). Πρόκειται για μια ρύθμιση που εάν εφαρμοζόταν, θα διαφοροποιούσε σημαντικά το ΕΑΠ από τα παραδοσιακά ΑΕΙ διότι θα προσέδιδε ευκαμψία και ευελιξία στο διοικητικό του σχήμα. Αντίθετα, η

συνήθης πρακτική στα ΑΕΙ είναι η «έκδοση προεδρικών διαταγμάτων, που συνήθως καθυστερεί πολλά χρόνια, ακόμη και για την πιο ασήμαντη μεταβολή στη δομή και αρμοδιότητα των διοικητικών υπηρεσιών των ελληνικών ΑΕΙ» (Βλ. Συνημμένο 2, σελ. 18 στο Π.14/11-9-1996 της Δ.Ε. του ΕΑΠ).

2) Στα Π.14 και 17 το ΣΥΚΕ μετονομάζεται σε Ανώτατο Συμβούλιο του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου – ΑΣΕΑΠ και αλλάζει σύνθεση. Τώρα δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο ποιοτικό στοιχείο των μελών αντί του πολιτικού, όπως στην περίπτωση του ΣΥΚΕ. Έτσι, το ΑΣΕΑΠ αποτελείται από 18μελές συμβούλιο, το οποίο απαρτίζουν καταξιωμένες προσωπικότητες με αδιαμφισβήτητο κύρος, με σημαντική εθνική προσφορά στην παιδεία ή/και διεθνή προβολή και που είναι γενικότερα αποδεκτές στην κοινωνία. Η πολιτική δομή στην περίπτωση του ΑΣΕΑΠ παρεμβαίνει με έμμεσο τρόπο και μέσα από τις συμβουλευτικές υποδείξεις των κομμάτων για την κατάρτιση καταλόγου υποψηφίων μελών. Η δικαιοδοσία του ΑΣΕΑΠ περιορίζεται κυρίως σε αξιολογικής υφής ζητήματα. Κοινό σημείο μεταξύ ΣΥΚΕ και ΑΣΕΑΠ αποτελεί η προσπάθεια επιβοήθησης του ΕΑΠ για την εξεύρεση βοηθητικών συμπληρωματικών χρηματοδοτικών πηγών.

Απαντώντας στο τελευταίο ερευνητικό ερώτημα, επισημαίνουμε ότι ο στόχος της Δ.Ε. του ΕΑΠ για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου νομοσχεδίου, το οποίο να στέκεται από μόνο του χωρίς την ανάγκη άλλων παρεμβάσεων, επιτυγχάνεται στα νομοθετήματα της 1^{ης} υπουργικής περιόδου, αλλά δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση των νομικών κειμένων της 2^{ης} υπουργικής περιόδου και το Ν.2552. Χαρακτηριστικό γεγονός αποτελούν η ανάγκη ρύθμισης: α) με Προεδρικά Διατάγματα των ζητημάτων τόσο της αναδιάρθρωσης των Σχολών του ΕΑΠ όσο και του ζητήματος της εξακτίωσης των Δ.Υ. του ΕΑΠ στο εσωτερικό και το εξωτερικό, β) με υπουργικές αποφάσεις ρυθμίζονται τα ζητήματα της μετεγγραφής φοιτητών στο ΕΑΠ (Ν.2552), του καθορισμού του ύψους της συμμετοχής των φοιτητών του ΕΑΠ στις δαπάνες (Π.24, 25, Ν.2552), της ίδρυσης Παραρτημάτων του ΕΑΠ στο εσωτερικό ή εξωτερικό (Ν.2552: συναρμοδιότητα υπουργείων παιδείας, δημόσιας διοίκησης, εσωτερικών και οικονομικών), των συμβάσεων των ΣΕΠ και της αναδιάρθρωσης των Δ.Υ. του ΕΑΠ (Π.24, 25, Ν.2552: συναρμοδιότητα υπουργείων παιδείας και οικονομικών). Τέλος, με τα κείμενα της 2^{ης} υπουργικής περιόδου και το Ν.2552/97 ανακύπτει και το ζήτημα της θέσπισης εσωτερικού κανονισμού στην περίπτωση του ΕΑΠ. Αυτός προβλέπεται ότι αφού καταρτιστεί με απόφαση της Συγκλήτου και μετά από πρόταση των Κοσμητειών, υποβάλλεται για έγκριση στον ΥΠΕΠΘ. Με τον κανονισμό αυτό θα ρυθμίζεται κάθε θέμα εφαρμογής της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, όπως και οι λεπτομέρειες των κανόνων λειτουργίας των οργάνων διοίκησης του ΕΑΠ.

Εξάλλου, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της εφαρμογής από το ΕΑΠ

αρκετών από τις ρυθμίσεις, που υπήρχαν στο περιεχόμενο των κειμένων της 1^{ης} υπουργικής περιόδου, όπως είναι οι περιπτώσεις της προώθησης του διδακτικού έργου και της εφαρμογής της εξ αποστάσεως διδασκαλίας σε πρακτικό επίπεδο, και οι οποίες στη συνέχεια δεν εμπεριέχονται στις διατάξεις του Ν.2552/1997. Το γεγονός αυτό μας δείχνει ότι κατά την προσπάθεια ανάπτυξης και λειτουργίας του ιδρύματος αποκτάται, τελικά, από την πλευρά των μελών της Δ.Ε. μια τεχνογνωσία και μια κουλτούρα όσον αφορά τα ζητήματα της ΑεξΑΕ. Πρόκειται για ένα σημαντικό γεγονός που, κατά την άποψή μας, επηρέασε και επηρεάζει τις δράσεις εκείνων των παραγόντων στο εσωτερικό του ιδρύματος που διαμορφώνουν την πολιτική και τις εκπαιδευτικές του στρατηγικές. Επομένως, μέσα από την εξέλιξη των πραγμάτων που αφορούν το ΕΑΠ από το 1992 και εξής, και ιδιαίτερα μετά την απόκτηση εμπειρίας από τη λειτουργία των διαφόρων προγραμμάτων σπουδών του, διαμορφώνονται τα χαρακτηριστικά μιας αυτόνομης και καινοτόμου για τα ελληνικά δεδομένα πορείας.

Συμπεράσματα

Η ίδρυση, η οργάνωση και η λειτουργία του ΕΑΠ στη χώρα μας εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της συνδυαστικής επίδρασης πολλών παραγόντων, όπως οι κοινωνικοοικονομικές δομές τόσο στο εσωτερικό πλαίσιο της χώρας μας όσο και σε διεθνές επίπεδο (ΕΟΚ), η πολιτική δομή (υπουργείο παιδείας) και οι σημαντικές προσωπικότητες που, έχοντας θεσμικό ρόλο, ενεπλάκησαν είτε ατομικά (Γ. Παπανδρέου, Α. Λυκουργιώτης) είτε συλλογικά (Δ.Ε. του ΕΑΠ και εμπειρογνώμονες επιστήμονες που δραστηριοποιήθηκαν στο πλαίσιο της) και συνέβαλαν στην προώθηση της υπόθεσης του ΕΑΠ. Βέβαια, στη διαμόρφωση του τελικού νομικού πλαισίου για το ΕΑΠ, καθοριστικές αποδεικνύονται οι παρεμβάσεις της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου παιδείας. Άλλωστε, από την ανάλυση που προηγήθηκε, γίνεται φανερή η μεταβολή του τρόπου προσέγγισης των ζητημάτων που αφορούν το ίδρυμα, μετά την αλλαγή της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου παιδείας το 1996. Έτσι, εάν δεν συνέβαινε η συγκεκριμένη κυβερνητική αλλαγή, είναι πολύ πιθανό ότι ο νόμος για το ΕΑΠ που θα ψηφιζόταν θα διέφερε σε ουσιώδη και σημαντικά σημεία από το Ν.2552 προσεγγίζοντας, περίπου, τις διατάξεις του Π.17.

Στην πορεία διαμόρφωσης του Ν.2552 προτάθηκαν έξι νομικής υφής κείμενα για το ΕΑΠ. Τα τέσσερα πρώτα αντιστοιχούν σε σχετικές παρεμβάσεις επί υπουργίας του Γ. Παπανδρέου, ενώ τα δύο επόμενα ανήκουν στην περίοδο της υπουργίας του Γ. Αρσένη. Μάλιστα, τα κείμενα των δύο συγκεκριμένων περιόδων παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Τα πρώτα δημιουργούνται κυρίως με τις παρεμβάσεις του Προέδρου της Δ.Ε. του ΕΑΠ και την επικουρική συνδρομή

των υπόλοιπων μελών της. Για την τελική διαμόρφωση των κειμένων της δεύτερης περιόδου καθοριστικός υπήρξε ο λόγος και οι παρεμβάσεις των υπηρεσιακών παραγόντων του υπουργείου παιδείας (κρατικής γραφειοκρατίας). Επίσης, τα νομοσχέδια της πρώτης ιστορικής περιόδου είναι περισσότερο αναλυτικά και προσεγγίζουν με αρκετά λεπτομερειακό τρόπο τα διάφορα ζητήματα της δομής, οργάνωσης και λειτουργίας του ιδρύματος. Ακόμη, τα νομοσχέδια της περιόδου Γ. Αρσένη βασίζονται μεν στα πρώτα, αλλά έχουν γίνει σε αυτά αφαιρετικού χαρακτήρα παρεμβάσεις. Τα καινοτομικά χαρακτηριστικά, που προσδιορίζουν τη σύγχρονη φυσιογνωμία του ΕΑΠ, προτάθηκαν κυρίως στα Π.1 και 5 και υιοθετήθηκαν στη συνέχεια. Ωστόσο, υπάρχουν και καινοτομικές παρεμβάσεις, που ενώ προτάθηκαν, δεν καθιερώθηκαν. Τέτοιες είναι ο θεσμός της εξωτερικής αξιολόγησης του ΕΑΠ, η αφαίρεση της δυνατότητας για μετατάξεις στα μέλη ΔΕΠ των περιφερειακών ΑΕΙ, ο τρόπος εκλογής και υπηρεσιακής εξέλιξης των μελών ΔΕΠ του ιδρύματος και τα εξωτερικά όργανα ΣΥΚΕ και ΑΣΕΑΠ, μέσω των οποίων καθιερωνόταν η θεσμική παρέμβαση στο ΕΑΠ των πολιτικών και κοινωνικών φορέων. Τέλος, στην περίπτωση του Ν.2552/97 δεν επιτυγχάνεται η στοχοθεσία της Δ.Ε. του ιδρύματος για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου νομοσχεδίου. Κι αυτό διότι στον τελικό νόμο προβλέπονται η διαμόρφωση ενός εσωτερικού κανονισμού και η ρύθμιση στο μέλλον πολλών και σημαντικών όψεων, που αφορούν τη λειτουργία του ΕΑΠ, με την έκδοση Προεδρικών Διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων. Πρόκειται για μια εξέλιξη που απομάκρυνε το ίδρυμα από την προσπάθεια «απογειώσής» του, σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό των μελών της Δ.Ε. Αντίθετα, με το Ν.2552/97 επιτυγχάνεται η «προσγείωση» του ΕΑΠ στο έδαφος που, εν πολλοίς, προσδιορίζει το πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας των υπαρχόντων ελληνικών ΑΕΙ, ενώ παράλληλα υφίσταται και η δυνατότητα παρεμβάσεων κι ελέγχου από την πλευρά της ηγεσίας του υπουργείου παιδείας όσον αφορά σημαντικά ζητήματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη και προώθηση του έργου του ιδρύματος. Άλλωστε, ο ρόλος και οι παρεμβάσεις του εκάστοτε υπουργού παιδείας για τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου που αφορά το ΕΑΠ κατά τη χρονική περίοδο που μελετήσαμε, υπήρξαν κυρίαρχες.

Ελληνόγλωσσες Αναφορές

Αθανασίου, Α. (1984). *Η διανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κ.Ε.Π.Ε

Βεργίδης, Δ. (1998). Σύγχρονες Οικονομικές και Κοινωνικές Εξελίξεις στην Ελλάδα και Ανοικτή Εκπαίδευση. Στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*.

Θεσμοί και λειτουργίες, τ. Α' (σελ. 95-124). Πάτρα: ΕΑΠ

Βεργόπουλος, Κ. (1986). Οικονομική κρίση και εκσυγχρονισμός στην Ελλάδα και στον Ευρωπαϊκό Νότο. Στο *Η Ελλάδα σε εξέλιξη* (σελ. 61-105). Αθήνα: Εξάντας

- Γιαννίτσης, Τ. (1986). Ελλάδα: Η εκβιομηχάνιση σε κρίση. Στο *Η Ελλάδα σε εξέλιξη* (σελ. 245-266). Αθήνα: Εξάντας
- Δημαράς, Α. (1979). Υπουργείο Παιδείας και Εκπαιδευτική Πολιτική. *Σύγχρονα Θέματα*, 4, 3-8
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (2000). *Οι Σπουδές στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*. Πάτρα: ΕΑΠ
- Ηλιού, Μ. (1993α). Ελληνικό Ανοικτό Παίγνιον (ή λογοπαίγνιο) – ΕΑΠ. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 70, 19-24
- Ηλιού, Μ. (1993β). Ένα Αγύπαρκτο Πανεπιστήμιο – ΕΑΠ. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 71, 19-21
- Ηλιού, Μ. (1996). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: ένα στοίχημα που πρέπει να κερδηθεί. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 88, 24-26
- Καζαμιάς, Α. (1983). Η Εκπαιδευτική κρίση στην Ελλάδα και τα παράδοξά της: Μια ιστορική συγκριτική θεώρηση. *Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών* (Ανάπτυχο), τόμος 58, 415-467
- Καζαμιάς, Α. (1992). Εκπαιδευτική Κρίση και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση: Το παράδειγμα των ΗΠΑ. Στο Ι. Ε. Πυργιωτάκης & Ι. Ν. Κανάκης (Επιμ.). *Παγκόσμια κρίση στην Εκπαίδευση* (σελ. 85-115). Αθήνα: Γρηγόρης
- Κουστουράκης, Γ. & Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2000). Η «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» στο σύγχρονο κόσμο: Ιστορική – Κοινωνιολογική Προσέγγιση. *Νέα Παιδεία*, 94, 13-26
- Λυκουργιώτης, Α. (1998). Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Στο Ε.Α.Π., *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεσμοί και λειτουργίες*, τ. Α' (σελ. 125-142). Πάτρα: ΕΑΠ
- Μάνεσης, Α. (1986). Η εξέλιξη των πολιτικών θεσμών στην Ελλάδα: Αναζητώντας μια δύσκολη νομιμοποίηση. Στο *Η Ελλάδα σε εξέλιξη* (σελ. 15-59). Αθήνα: Εξάντας
- Μουζέλης, Ν. (1997). Η ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα. *Ίνδικτος*, 8, 109-119
- Μπουζάκης, Σ. (1995). *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Γενική και Τεχνικοεπαγγελματική Εκπαίδευση*, τ. Β. Αθήνα: Gutenberg
- Νεγρεπόντη, Μ. (1981). *Ανάλυση της Ελληνικής Οικονομίας. Προβλήματα – Επιλογές*. Αθήνα: Παπαζήσης
- Παπαδάκης, Ν. (2004). *Η Παλίμψηστη Εξουσία. Κράτος, Πανεπιστήμιο και Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg
- Παπός, Γ.Γ. (1991). Η Εκπαίδευση εξ αποστάσεως στην εκπαίδευση των Ελλήνων Εκπαιδευτικών. Στο Α. Κοσμόπουλος, Α. Υφαντή, Ν. Πετρουλάκης (Επιμ.). *Η Εκπαίδευση στην Ενωμένη Ευρώπη. Πρακτικά. 5^ο Διεθνές Συνέδριο. 27, 28, 29 Σεπτεμβρίου 1991, Πάτρα* (σελ. 284-293). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Πυργιωτάκης, Ι. (1992). Η ελληνική εκπαιδευτική κρίση: Μύθοι και πραγματικότητες. Στο Ι. Ε. Πυργιωτάκης & Ι. Ν. Κανάκης (Επιμ.). *Παγκόσμια κρίση στην Εκπαίδευση* (σελ. 177-205). Αθήνα: Γρηγόρης
- Ρόκος, Δ. (1991). Όψεις των κρατικών πολιτικών για την Πανεπιστημιακή Παιδεία και Έρευνα. Στο Ίδρυμα Σ. Καράγιωργα, *Το Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα: κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις*. Αθήνα
- Σαματάς, Μ. (1995). Ο ελληνικός εκπαιδευτικός γραφειοκρατισμός. Μια κοινωνικοπολιτική θεώρηση της γραφειοκρατούμενης Ελληνικής Εκπαίδευσης. Στο Α. Καζαμιάς & Μ. Κασσωτάκης (Επιμ.). *Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού* (σελ. 120-149). Αθήνα: Σείριος
- Τσαούσης, Δ. (Επιμ.) (1990). *Η Ευρωπαϊκή πρόκληση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg

Τσουκαλάς, Κ. (1986). Εργασία και εργαζόμενοι στην πρωτεύουσα: Αδιαφάνειες, ερωτήματα, υποθέσεις. Στο *Η Ελλάδα σε εξέλιξη* (σελ. 163-241). Αθήνα: Εξάντας

Ξενόγλωσσες Αναφορές

- Archer, M. (1984). *Social Origins of Educational Systems*. London: Sage
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. N.Y.: Hafner Press
- Berliner, D. & Biddle, B. (1995). *The manufactured crisis: Myths, fraud and attack on America*. Reading: Addison Wesley
- Birzea, C. (1994). *Educational Policies of the Countries in Transition, Council for Cultural Cooperation*. Strasbourg: Council of Europe
- Callinicos, A. (1999). *Social Theory: a Historical Introduction*. Cambridge: Polity
- Commission E.C. (1991) *Open Distance Learning in the European Community. Memorandum*. Brussels
- Dey, I. (1995). *Qualitative Data Analysis*. London and N.Y.: Routledge
- Durkheim, E. (1978). *Οι Κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου / Μτφρ. Λ.Μ. Μουσσούρου*. Αθήνα: Gutenberg
- Erasmus Bureau (1991). *Open and Distance Higher Education in the European Community. Report from the Commission*. Brussels
- Evans, T. & Lockwood, F. (1994). *Understanding Learners in Open and Distance Education*. London: Kogan Page
- Goho, J., MacAskill, P. & McGeachie, P. (2003). Using a Panel of Experts to Enrich Planning of Distance Education. *Journal of Distance Education*, 18, 1, 1-18
- Grey, B. (2004). Informal Learning in an Online Community of Practice. *Journal of Distance Education*, 19,1, 20-35
- Holsti, O. (1969). *Content Analysis for the Social Studies and Humanities*. Philippines: Addison - Wesley Publ. Co
- Layder, D. (1997). *Modern Social Theory. Key debates and new directions*. London: UCL Press
- Liegle, L. (1987). Σουηδία / Μτφρ. Δ.Ι. Θωϊδης. Στο *Ευρωπαϊκά συστήματα στην Ευρώπη* (σελ. 185-217). Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης
- Lionarakis, A. (1999). Distance, but not distant education, the first steps into the 21st century: the Greek case. In Centre National d' Enseignement a Distance. *Distance Learning at the dawn of the third millennium*. Paris: Poitiers
- McCarthy, M. (1991). *Discourse Analysis for Languages Teachers*. Cambridge: Cambridge Univ. Press
- Meyer, J.W., Ramirez, F.O., Rubinson, R. & Boli-Bennett, J. (1977). The World Educational Revolution, 1950-1970. *Sociology of Education*, 50, 242-258
- Moore, R. & Muller, J. (1999). The Discourse of "Voice" and the Problem of Knowledge and Identity in the Sociology of Education. *British Journal of Sociology of Education*, 20, 2, 189-206
- Mutch, A. (2004). Constraints on the Internal Conversation: Margaret Archer and the Structural Shaping of Thought. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 34, 4, 429-445
- Norris, D. & Pyke, L.H. (1992). Entrepreneurship in Open Education. *Australian Journal of Adult and Community Education*, 32, 3, 168-176
- Patrinou, H. A. (1997). Overeducation in Greece. *International Review of Education*, 43, 2-3, 203-223

- Plomp, T. (1992). Conceptualizing a Comparative Educational Research Framework. *Prospects*, 22, 3, 278-288
- Popkewitz, T. S. (1988). Educational Reform: Rhetoric, Ritual and Social Interest. *Educational Theory*, 38, 1, 77-93
- Psacharopoulos, G. (1993). Demythologising Sisyphus, or towards true educational reform. *Journal of Modern Greek Studies*, 11, 2, 291-298
- Scriven, B. (1991). Distance Education and Open Learning. Implications for Professional Development and Retraining. *Distance Education*, 12, 2, 297-305
- Schriewer, J. (1990). The Method of Comparison and the need for externalization: Methodological criteria and sociological concepts. In J. Schriewer & B. Holmes (Eds). *Theories and Methods in Comparative Education* (pp.25-83). Frankfurt: Peter Lang
- Silva, E. (1980). Cultural autonomy and ideas in transit. *Comparative Education Review*, 24, 63-72
- Young, M. (2000). Rescuing the Sociology of Knowledge from the Extremes of Voice Discourse: towards a new theoretical basis for the sociology of the curriculum. *British Journal of Sociology of Education*, 21, 4, 523-536
- Young, M. (2004). An Old Problem in a New Context: rethinking the relationship between sociology and educational policy. *International Studies in Sociology of Education*, 14,1, 3-20
- Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. Newbury Park: Sage Publ.